मृगजळ

प्रा. शेप सुमित्रा गोरखनाथ

ई साहित्य प्रतिष्ठान

सादर करत आहे

मृगजळ

कादंबरी

प्रा. शेप सुमित्रा गोरखनाथ

मृगजळ (कथासंग्रह)

लेखक: प्रा. शेप सुमित्रा गोरखनाथ

c/o संभाजी अंकुशराव मुंडे
फुलवंती पार्क, दुधाळे शिवार, कोकणी हिल,
नंदुरबार, ता. जि. नंदुरबार — ४२५४१२
मो. नं. ९९७०९५६७७५
इ मेल sumitrashep307@gmail.com

या पुस्तकातील लेखनाचे सर्व हक्क लेखकाकडे सुरक्षित असून पुस्तकाचे किंवा त्यातील अंशाचे पुनर्मुद्रण वा नाट्य, चित्रपट किंवा इतर रुपांतर करण्यासाठी लेखकाची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे. तसे न केल्यास कायदेशीर कारवाई (दंड व तुरुंगवास) होऊ शकते.

This declaration is as per the Copyright Act 1957 read with Sections 43 and 66 of the IT Act 2000. Copyright protection in India is available for any literary, dramatic, musical, sound recording and artistic work. The Copyright Act 1957 provides for registration of such works. Although an author's copyright in a work is recognised even without registration. Infringement of copyright entitles the owner to remedies of injunction, damages and accounts.

प्रकाशक :- ई साहित्य प्रतिष्ठान

www.esahity.com
esahity@gmail.com
Whatsapp- 9987737237
(विनामूल्य ईपुस्तकांसाठी फ़क्त नाव गाव कळवा)
प्रकाशन : १७ ऑक्टोबर २०२६

छापिल प्रत खासगी वितरणासाठी उपलब्ध
देणगी मूल्य- रु. २५०/- फक्त (पुस्तक पानांच्या दुप्पट)
(१००% रक्कम लेखकाकडे छपाईचा खर्च म्हणून जाईल.)
(प्रा. शेप सुमित्रा गोरखनाथ -९९७०९५६७७५

©esahity Pratishthan®2026

- विनामूल्य वितरणासाठी उपलब्ध.
- आपले वाचून झाल्यावर आपण हे फ़ॉरवर्ड करू शकता.
- हे ई पुस्तक वेबसाईटवर ठेवण्यापुर्वी किंवा वाचनाव्यतिरिक्त कोणताही वापर करण्यापुर्वी ई-साहित्य प्रतिष्ठानची लेखी परवानगी घेणे आवश्यक आहे.

लेखिका परिचय

प्रा. शेप सुमित्रा गोरखनाथ

प्रा. शेप सुमित्रा गोरखनाथ या मराठी साहित्य क्षेत्रातील एक उत्साही व अभ्यासू लेखिका आहेत. त्यांनी बी.ए. (अर्थशास्त्र) परीक्षेत सुवर्णपदक प्राप्त केले असून एम.ए. (मराठी), एम.ए. (लोकप्रशासन) व एम.एड. (शिक्षणशास्त्र) या पदव्या संपादन केल्या आहेत. मराठी व शिक्षणशास्त्र या दोन्ही विषयांत त्या SET उत्तीर्ण आहेत. सध्या त्या मराठी प्रवासवर्णन साहित्यावर पीएच.डी. संशोधन करत आहेत.

अध्यापन क्षेत्रात त्यांना सुमारे पंधरा-सोळा वर्षांचा समृद्ध अनुभव आहे. विविध सांस्कृतिक व साहित्यिक कार्यक्रमांमध्ये त्या कुशल सूत्रसंचालक म्हणूनही परिचित आहेत.

साहित्याशी त्यांचे नाते केवळ अध्यापनापुरते मर्यादित नाही. जगण्यातील बारीकसारीक अनुभव, माणसांमधील भावभावना आणि समाजाच्या विविध पैलूंना शब्दरूप देण्याची त्यांची हातोटी वाखाणण्याजोगी आहे. त्यांचे लेखन संवेदनशील, विचारप्रवण आणि वाचकाच्या मनाला थेट भिडणारे आहे. कथा, ललितलेखन आणि माहितीपर लेखन अशा विविध साहित्यप्रकारांत त्यांनी आपली लेखणी सिद्ध केली आहे. स्त्री जीवनाचे वास्तव, सामाजिक जाणीव आणि प्रेरणादायी विचार हे त्यांच्या साहित्याचे मूळ सूर आहेत.

त्यांची आतापर्यंत

खालील पुस्तके प्रकाशित झाली आहेत —

१. ऋतुगंध

२. एआय टूल्स आणि डिजिटल बिझनेस — नवउद्योजकांसाठी कमाईचा सोपा मार्ग

३. राखेतून उठलेली एक विद्रोही स्त्री

४. अमृतकथा (कथासंग्रह) — शॉपिजन मराठी द्वारे प्रकाशित

साहित्यसेवेसोबतच समाजभान जपत लेखणी चालवणाऱ्या प्रा. शेप सुमित्रा गोरखनाथ यांचे साहित्य मराठी वाचकांच्या मनात कायमचे घर करून राहील, यात शंका नाही.

ई साहित्य वरील पुस्तके (क्लिक करताच उघडतील)

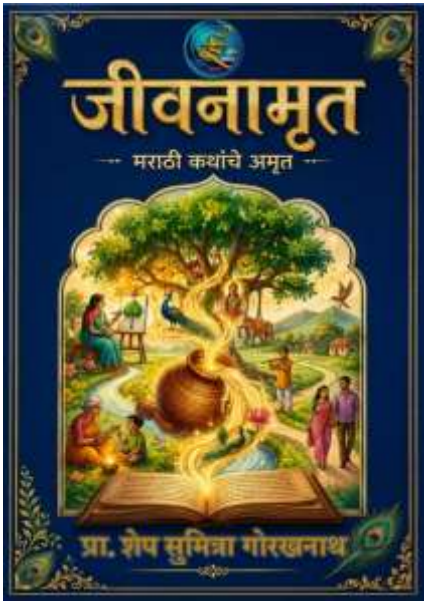

लेखिकेचे मनोगत

मृगजळ: जगण्याचा एक शोध...

आजची आपली आधुनिक पिढी एका अनाकलनीय शर्यतीत धावते आहे. प्रत्येकाला वेगाने पुढे जायचे आहे, गडगंज पैसा कमवायचा आहे, आणि यशाच्या शिखरावर पोहोचायचे आहे. पण या सगळ्या धावपळीत आपण नक्की काय मिळवतोय आणि काय गमावतोय, याचा विचार करायला कोणाकडेच वेळ नाही. आपण एका अशा 'मृगजळा'च्या मागे धावतोय, जे लांबून सुंदर दिसते, पण जवळ गेल्यावर तिथं फक्त पोकळी असते.

संत तुकाराम महाराजांच्या 'वरचिलिया रंगा' या शब्दांमधून प्रेरणा घेऊन ही कादंबरी जन्माला आली आहे. आजच्या कॉर्पोरेट जगतातील चकचकीत आयुष्य जगणारा 'अद्वैत' आणि त्याला आयुष्याची खरी, साधी बाजू दाखवणारे 'सदाशिवराव' यांच्यातील ही गोष्ट आहे.

ही कादंबरी केवळ एक कथा नाही, तर आजच्या प्रत्येक माणसाला अंतर्मुख करणारा एक आरसा आहे. आपण पैशांचा गुणाकार करताना नात्यांची वजाबाकी तर करत नाही ना? हा प्रश्न ही कादंबरी वाचकांच्या मनात निर्माण करेल.

हे माझे पूर्णपणे स्वतंत्र आणि पहिले पाऊल आहे. वाचक ही कथा वाचताना स्वतःला त्यात शोधतील, हाच माझा खरा आनंद असेल.

प्रस्तावना

मृगजळ : जगण्याचा एक शोध

मानवी जीवन म्हणजे सुखाच्या शोधासाठी केलेला एक अखंड प्रवास. या प्रवासात प्रत्येक व्यक्ती आपल्या परीने यश, पैसा, प्रतिष्ठा आणि समाधान मिळविण्याचा प्रयत्न करीत असते. आधुनिक काळात विज्ञान, तंत्रज्ञान आणि औद्योगिक विकासामुळे माणसाच्या जीवनात अनेक सुखसोयी निर्माण झाल्या आहेत. मात्र, या भौतिक प्रगतीच्या झगमगाटात माणूस खऱ्या आनंदापासून दूर जात आहे का, हा विचार करायला लावणारा प्रश्न आहे. पैसा कमावताना नात्यांचे मोल, यश मिळवताना मनःशांती आणि प्रगतीच्या शर्यतीत जगण्याचा साधेपणा हरवून जात नाही ना, याचा शोध घेणारी कादंबरी म्हणजे 'मृगजळ : जगण्याचा एक शोध' होय.

मृगजळ हे केवळ वाळवंटात दिसणारे आभासी दृश्य नाही, तर मानवी जीवनातील अवास्तव अपेक्षा आणि भ्रमांचेही प्रतीक आहे. दूरवरून आकर्षक वाटणाऱ्या गोष्टी प्रत्यक्षात समाधान देतीलच असे नाही. माणूस अनेकदा सुखाचा शोध बाह्य जगात घेत राहतो; परंतु खऱ्या समाधानाची मुळे प्रेम, आपुलकी, प्रामाणिकपणा, निसर्गाशी असलेले नाते आणि आत्मपरीक्षण यांत रुजलेली असतात. याच जीवनसत्याचा वेध घेण्याचा प्रयत्न या कादंबरीतून करण्यात आला आहे.

या कादंबरीच्या कथानकात आधुनिक कॉर्पोरेट जगतातील अद्वैत आणि त्याला जीवनाचा वेगळा दृष्टिकोन देणारे सदाशिवराव कुलकर्णी ही दोन महत्त्वाची व्यक्तिमत्त्वे समोर येतात. पैसा, पद आणि प्रतिष्ठा यांच्या भोवती फिरणारे अद्वैतचे जीवन आणि साधेपणा, माणुसकी व जीवनमूल्यांना महत्त्व देणारे सदाशिवराव यांचे व्यक्तिमत्त्व यांतील विरोधाभास कथेला वैचारिक खोली प्राप्त करून देतो. निखिलच्या आयुष्यात घडणाऱ्या घटनांमुळे कथानकाला संघर्षाची दिशा मिळते, तर 'आनंदाचे गाव' हे स्थळ भौतिक सुखाच्या पलीकडे असलेल्या जीवनमूल्यांचे प्रतीक म्हणून पुढे येते.

संत तुकाराम महाराजांच्या अभंगातील 'कारे भुललासी वरचिलिया रंगा' ही ओळ या कादंबरीच्या मध्यवर्ती विचाराला अधोरेखित करते. बाह्य रूप, प्रतिष्ठा आणि क्षणिक आकर्षण यांच्या मोहात पडून माणसाने जीवनातील मूलभूत सत्य विसरू नये, असा या विचाराचा आशय आहे. बाह्य रंगांपेक्षा अंतःकरणातील प्रामाणिकपणा महत्त्वाचा असतो, हे तत्त्व कादंबरीतील व्यक्तिरेखा आणि प्रसंगांच्या माध्यमातून व्यक्त होते.

या कादंबरीचे आणखी एक महत्त्वाचे वैशिष्ट्य म्हणजे तिच्यातील निसर्गाभिमुख जीवनदृष्टी. शहरातील कृत्रिम वातावरण आणि ग्रामीण परिसरातील साधेपणा यांची तुलना करताना केवळ राहणीमानातील फरक दाखविला जात नाही, तर मानवी विचार, वर्तन आणि नातेसंबंध यांचाही विचार केला जातो. मोबाईल, तंत्रज्ञान, आधुनिक जीवनशैली आणि आर्थिक व्यवहार यांच्या पलीकडे जाऊन स्वतःशी संवाद

साधण्याची गरज कथेतून अधोरेखित होते. त्याचबरोबर मानवी नात्यांतील जिव्हाळा आणि भावनिक गुंतवणूक यांचे महत्त्वही स्पष्ट होते.

'मृगजळ : जगण्याचा एक शोध' ही कादंबरी केवळ मनोरंजन करणारी कथा म्हणून न पाहता, आधुनिक जीवनपद्धतीचे आत्मपरीक्षण करण्याची संधी म्हणूनही वाचता येते. व्यक्तीचे यश केवळ तिच्या आर्थिक संपत्तीतून मोजता येत नाही; तर तिच्या संवेदनशीलतेत, नात्यांप्रती असलेल्या बांधिलकीत आणि इतरांच्या जीवनात आनंद निर्माण करण्याच्या क्षमतेतही त्याचे मोजमाप करता येते, हा विचार कादंबरीतून पुढे येतो.

प्रा. सुमित्रा गोरखनाथ शेप यांच्या या कादंबरीतून वाचकांना स्वतःच्या जीवनाकडे नव्या दृष्टिकोनातून पाहण्याची प्रेरणा मिळावी, ही अपेक्षा आहे. सुखाच्या शोधात धावताना आपण नेमके काय शोधत आहोत आणि त्या शोधात काय गमावत आहोत, हा प्रश्न प्रत्येकाने स्वतःला विचारावा. कारण मृगजळाच्या मागे धावण्यात आयुष्य खर्च करण्यापेक्षा वास्तवातील नाती, मूल्ये आणि समाधान यांचा स्वीकार करण्यातच जगण्याचा खरा अर्थ दडलेला असतो.

मुंडे संभाजी अंकुशराव

शासकीय आश्रम शाळा कनिष्ठ महाविद्यालय कोठली, नंदुरबार

ज्या माऊलीने

मला या जगातील रंगांची ओळख करून दिली,

पण स्वतःचा प्रामाणिक पांढरा रंग

कधी बदलू दिला नाही...

जिच्या मायेच्या सावलीत

माझ्या विचारांचे पहिले अक्षर उमटले,

आणि जिने सुखाचा खरा ताळेबंद

जगण्यातून शिकवला...

माझ्या परमपूजनीय आई,

कै. सागरआईस

यांच्या पवित्र स्मृती

कादंबरी: मृगजळ

"कारे भुललासी वरचिलिया रंगा।

शेवटीचा संगा कोणी नाही॥"

— संत तुकाराम

अनुक्रमणिका (Index)

प्रकरण १ : मध्यरात्रीचा सांगावा

प्रकरण २ : वादळापूर्वीची शांतता

प्रकरण ३ : मुखवटे नसलेली माणसे

प्रकरण ४ : भूतकाळातील सावल्या

प्रकरण ५ : कोड, संकेत आणि चहाची जुगलबंदी

प्रकरण ६ : नव्या युद्धाची रणनीती

प्रकरण ७ : शहराकडे परतीचा प्रवास (वेशांतर)

प्रकरण ८ : चक्रव्यूहात प्रवेश

प्रकरण ९ : मुखवटे गळून पडताना (महायुद्ध)

प्रकरण १० : ताळेबंद सुखाचा (महा-अंतिम भाग)

प्रकरण १ : मध्यरात्रीचा सांगावा

मुंबई कधीच झोपत नाही असं म्हणतात, आणि वांद्रे-कुर्ला कॉम्प्लेक्सच्या (BKC) त्या पंचवीस मजली काचेच्या इमारतीकडे पाहिल्यावर या विधानाची सत्यता पटायची. रात्रीचे साडेबारा वाजले होते. जगासाठी हा झोपण्याचा सुवर्णकाळ होता, पण 'ग्लोबल टेक इन्क'च्या फायनान्स डिपार्टमेंटमध्ये अजूनही कीबोर्डचा खटखट आवाज आणि वातानुकूलित यंत्रणेचा संथ सुस्कारा चालू होता.

अद्वैतराव वाघमारे आपल्या केबिनमध्ये बसून लॅपटॉपच्या स्क्रीनवर डोळे फाडून पाहत होते. अंगावर महागडा इटालियन सूट, मनगटावर रोलेक्सचे घड्याळ, आणि चेहऱ्यावर एक थकावट मिश्रित चमक. वयाच्या अवघ्या तिसाव्या वर्षी त्याने या मल्टिनॅशनल कंपनीत फायनान्स आणि सिस्टीम हेडचे पद मिळवले होते. मध्यमवर्गीय कुटुंबातून आलेल्या अद्वैतसाठी हे यश म्हणजे एखाद्या स्वप्नपूर्तीसारखं होतं. त्याला वाटायचं, पैसा आणि हे कॉर्पोरेट स्टेटस म्हणजेच खरं आयुष्य.

त्याने चहाचा कप ओठांना लावला, पण चहा थंडगार झाला होता. त्याने कपाळावर हात मारला आणि स्वतःशीच पुटपुटला,

"आयुष्यात सगळं काही वेळेवर मिळतं, पण गरम चहा आणि मनःशांती कधीच वेळेवर मिळत नाही."

तितक्यात त्याच्या टेबलवर ठेवलेला आयफोन जोरात व्हायब्रेट झाला. स्क्रीनवर नाव झळकले—निखिल मेहता.

निखिल हा अद्वैतचा कॉलेजपासूनचा जिवलग मित्र आणि याच कंपनीत त्याचा बिझनेस पार्टनर. तो सहसा या वेळेला फोन करत नसे. अद्वैतने फोन उचलला.

"हॅलो, निखिल? काय रे, या वेळेला? तुझी फ्लाईट नव्हती का आज सिंगापूरची?" अद्वैतने सहज विचारले.

पण पलीकडून जो आवाज आला. त्याने अद्वैतच्या अंगावर काटा आणला. निखिलचा आवाज थरथरत होता, तो धापा टाकत रडत होता. "अद्वैत... मी... मी संपलो रे! माझ्याकडून खूप मोठी चूक झाली. मला वाचव, प्लीज मला वाचव!"

अद्वैत केबिनमध्ये ताडकन उभा राहिला. "निखिल! शांत हो आधी. काय झालंय नक्की? तू कुठे आहेस?"

"मी मुंबई-नाशिक हायवेवर आहे. माझी गाडी हायवेच्या कडेला एका अंधाऱ्या ढाब्यामागे लावलीये. अद्वैत, कंपनीच्या त्या पन्नास कोटींच्या नव्या प्रोजेक्टचा निधी... तो गायब झालाय. माझ्या डिजिटल सिग्नेचरचा वापर करून तो पैसा परदेशी

अकाउंट्समध्ये वळवला गेलाय. विक्रम मल्होत्रा सरांना हे कळलंय. त्यांचे बाउन्सर आणि गुंड माझ्या मागे आहेत. मी जर पोलिसांकडे गेलो, तर ते मलाच जेलमध्ये टाकतील. मल्होत्रा मला जिवंत सोडणार नाही!"

पन्नास कोटी! हा आकडा ऐकून अद्वैतच्या पायाखालची जमीन सरकली. त्याचे डोके सुन्न झाले. ज्या कंपनीला तो स्वतःचे घर मानत होता, तिथं एवढा मोठा आंतरराष्ट्रीय घोटाळा झाला होता, आणि त्याचा मित्र त्यात मुख्य आरोपी बनला होता.

"निखिल, तू तिथून हलून नकोस. गाडी लॉक कर आणि सीट खाली लपून राहा. मी येतोय!" अद्वैतने कसलाही विचार न करता सांगितले.

त्याने लॅपटॉप तसाच उघडा सोडला, आपला कोट खांद्यावर टाकला आणि केबिनच्या बाहेर धावला. लिफ्टमधून खाली उतरताना त्याचे हृदय जोरात धडधडत होते. पार्किंग लॉटमध्ये उभ्या असलेल्या त्याच्या काळ्या मर्सिडीजमध्ये तो बसला. गाडीचे इंजिन गर्जनेने सुरू झाले आणि मुंबईच्या रिकाम्या रस्त्यांवरून ती नाशिक हायवेच्या दिशेने सुसाट सुटली.

बाहेर अचानक पावसाची रिमझिम सुरू झाली होती. काचेवर पडणारे पाण्याचे थेंब आणि वायपरचा तो एकसुरी आवाज अद्वैतच्या मनातील घालमेल वाढवत होता.

'पैसा... प्रतिष्ठा... रंग... काय आहे हे सगळं?' अद्वैत विचार करत होता. ज्या रंगांच्या आणि पैशांच्या मागे तो आणि निखिल धावत होते, त्याच रंगाने आज त्यांना एका अशा चक्रव्यूहात आणून सोडले होते, जिथून बाहेर पडण्याचा रस्ता कोणालाच ठाऊक नव्हता.

गाडी हायवेवर आली. वेग ताशी १२० च्या वर होता. अद्वैतच्या खिशातला फोन पुन्हा वाजला, पण यावेळी तो निखिलचा नव्हता. स्क्रीनवर नंबर नव्हता, तर फक्त लिहिलं होतं—'PRIVATE NUMBER'.

अद्वैतने ब्लूटूथवरून फोन रिसीव्ह केला. "हॅलो?"

"अद्वैतराव..." पलीकडून एक अतिशय गंभीर, थंड आणि ओळखीचा आवाज आला. तो आवाज 'ग्लोबल टेक'चे सर्वेसर्वा विक्रम मल्होत्रा यांचा होता.

"मल्होत्रा सर? तुम्ही?" अद्वैतचा गळा सुकला.

"अद्वैत, तू खूप हुशार मुलगा आहेस. रात्रीच्या या वेळी नाशिक हायवेवर लाँग ड्राईव्हला जाण्याची तुझी हौस मला आवडली. पण लक्षात ठेव, काही वाटा या विनाशाकडे जातात. निखिलने जे केलंय, त्याला त्याची किंमत मोजावीच लागेल. तू जर त्याच्या मध्ये आलास, तर तुझं हे सुंदर करिअर आणि तुझं

आयुष्य... दोन्ही या रात्रीच्या अंधारात कायमचे हरवून जातील. अजूनही वेळ आहे, गाडी मागे फिरव आणि घरी जा."

फोन कट झाला.

अद्वैतने स्टिअरिंग व्हीलवरची आपली पकड घट्ट केली. त्याच्या कपाळावर घामाचा थेंब जमा झाला. विक्रम मल्होत्रा केवळ धमकी देत नव्हते, तर ते अद्वैतच्या प्रत्येक हालचालीवर लक्ष ठेवून होते. पण अद्वैत मागे फिरणाऱ्यांपैकी नव्हता. मित्रासाठी आणि सत्यासाठी त्याने ॲक्सिलेटरवरचा पाय आणखी जोरात दाबला. मर्सिडीज अंधाराला चिरत पुढे निघून गेली.

वादळ सुरू झालं होतं, पण या वादळाच्या पलीकडे त्यांची वाट पाहत कोण उभं होतं, हे अद्वैतच्या कल्पनेच्याही पलीकडचं होतं.

प्रकरण २ : वादळापूर्वीची शांतता

नाशिक महामार्गावर मर्सिडीज सुसाट धावत होती. पावसाचा जोर आता चांगलाच वाढला होता. आकाशात विजांचा कडकडाट सुरू होता आणि गाडीच्या वायपर्सचा 'स्वाइप-स्वाइप' असा एकसुरी आवाज अद्वैतच्या डोक्यात हातोड्यासारखा बसत होता. विक्रम मल्होत्राचा तो फोन आणि त्यामागची धमकी अद्वैतच्या कानात सतत गुंजत होती. 'प्रायव्हेट नंबर'... 'विनाशाकडे जाणाऱ्या वाटा'... कॉर्पोरेट जगतात ज्या माणसाला तो देव मानत होता, त्याचा हा राक्षस चेहरा अद्वैत पहिल्यांदाच पाहत होता.

"साला, पैशांचा हा खेळ माणसाला कुठल्या थराला घेऊन जातो!" अद्वैत स्वतःशीच पुटपुटला.

गाडी हायवेच्या एका अंधाऱ्या तुकड्यावरून जात असताना अचानक अद्वैतचे लक्ष समोरच्या रस्त्यावर गेले. साधारण शंभर मीटर अंतरावर पोलिसांच्या गाड्यांचे लाल-निळे दिवे चमकत होते. रस्त्याच्या मधोमध बॅरिकेड्स लावून तगडी नाकाबंदी करण्यात आली होती.

'धत् तेरिकी! पोलीस? या वेळेला? मल्होत्राने खेळ खेळायला सुरुवात केली तर!' अद्वैतच्या पोटात भीतीचा गोळा आला. त्याने

गाडीचा वेग कमी केला. जर पोलिसांनी त्याला थांबवून गाडीची तपासणी केली, तर वेळ फुकट जाईल आणि तिथे निखिलचा जीव धोक्यात होता.

अद्वैतने गाडी रस्त्याच्या कडेला एका मोठ्या वडाच्या झाडाखाली अंधारात उभी केली. हेडलाईट्स बंद केले. त्याचे हृदय जोरात धडधडत होते. काय करावे हे त्याला सुचत नव्हते.

तितक्यात, गाडीच्या डाव्या बाजूच्या काचेवर 'टोक-टोक' असा आवाज झाला.

अद्वैत दचकला! त्याने दचकून डावीकडे पाहिले. बाहेर पावसाच्या पाण्यात भिजत एक म्हातारा गृहस्थ उभा होता. अंगावर पांढराशुभ्र नेहरू शर्ट आणि धोतर, डोक्यावर गांधी टोपी, हातात एक जुनी लाकडी काठी आणि दुसऱ्या हातात कापडी पिशवी. चेहऱ्यावर इतक्या रात्री आणि त्या भयंकर पावसातही एक अजब, शांत हसू होते.

अद्वैतने किंचित काच खाली केली. "हो, कोण आहात तुम्ही? इतक्या रात्री इथे काय करताय?"

त्या म्हाताऱ्या गृहस्थांनी पाठीवरची कापडी पिशवी सरकवली आणि अगदी संथ, वपु-स्टाईल आवाजात म्हणाले, "माणूस आहे राजा! आणि रात्रीचा काय संबंध? सूर्य मावळला म्हणून काही

माणसाचं माणूसपण मावळत नाही. जरा दरवाजा उघडतोस का? बाहेर वरुणराजा जरा जास्तच सुखावलाय, मला त्याच्या सुखात भागीदार व्हायचं नाहीये."

अद्वैत गोंधळला. समोर पोलीस उभे आहेत, तिथे मित्राचा जीव टांगणीला लागलाय आणि हा म्हातारा माणूस मध्यरात्री साहित्याची भाषा बोलतोय! पण सरांच्या चेहऱ्यावरील तो साधेपणा पाहून अद्वैतने नाईलाजाने दरवाजा लॉक उघडला.

ते आजोबा अत्यंत आरामात मर्सिडीजच्या पुढच्या सीटवर येऊन बसले, जणू काही ती त्यांचीच खाजगी गाडी होती. त्यांनी आपली लाकडी काठी दोन्ही पायांच्या मध्ये उभी केली, टोपी काढून सीटवर ठेवली आणि कपाळावरचे पाणी पुसत अद्वैतच्या गाडीच्या इंटिरिअरकडे पाहिले.

"व्वा! गाडी छान आहे तुझी. आत एसी (AC) चालू आहे, मऊ मऊ सीट्स आहेत. पण राजा, गाडी जितकी महागडी, तितकाच माणसाचा आतला प्रवास जास्त खडतर असतो असं म्हणतात. चेहरा बघून वाटतंय, मर्सिडीज चालवतोयस पण मनाचं इंजिन मात्र ओव्हरहीट झालंय!" सरांनी एक मिश्कील टोमणा मारला.

"आजोबा, प्लीज! मी खूप मोठ्या संकटात आहे. समोर पोलीस उभे आहेत आणि मला पुढे जायचंय," अद्वैत वैतागून म्हणाला.

"अरे, संकटाची आणि माझी जुनी मैत्री आहे," सर हसले. "माझं नाव सदाशिवराव कुलकर्णी. लोक मला 'सर' म्हणतात. आणि राहिली गोष्ट समोरच्या पोलिसांची... तर पोलिसांना फक्त 'गुन्हेगार' दिसतात, 'माणूस' नाही. तू गाडी सरळ पोलिसांच्या दिशेने घे."

"वेडे झालात का तुम्ही? मला मल्होत्राच्या माणसांनी अडकवण्याचा प्रयत्न केलाय," अद्वैतने गाडीचा गिअर टाकला पण तो पुढे जाण्यास कसरत करत होता.

सदाशिवराव कुलकर्णींनी शांतपणे आपल्या कापडी पिशवीतून दोन केळी काढली. एक केळं अद्वैतच्या समोर धरलं, "घे, आधी पोटात काहीतरी टाक. उपाशी पोटी घेतलेले निर्णय आणि उपाशी पोटी केलेली वकिली, दोन्ही शेवटी माणसाचा पराभव करतात."

"मला भूक नाहीये सर!" अद्वैत ओरडला.

"अरे, भूक माणसाला नसते रे, ती पोटाला असते. आणि पोट हे कोणत्याही कॉर्पोरेट कंपनीपेक्षा जास्त प्रामाणिक असतं, त्याला खोटं बोलता येत नाही. बरं, ऐक... ते पोलीस तिथे तुला शोधत नाहीयेत. तिथे दोन ट्रकच्या अपघातामुळे ट्रॅफिक जाम झालंय. तू जर गाडी या डाव्या बाजूच्या कच्च्या रस्त्यावरून घेतलीस, तर आपण त्या नाकाबंदीला वळसा घालून थेट हायवेच्या पलीकडे

निघू शकतो." सरांनी केळ सोलत अतिशय मोलाची माहिती दिली.

अद्वैतने सरांकडे पाहिले. या म्हाताऱ्या माणसाला या भागाची इतकी अचूक माहिती कशी? पण आता सरांवर विश्वास ठेवण्याशिवाय पर्याय नव्हता. त्याने मर्सिडीज डावीकडच्या चिखलाच्या कच्च्या रस्त्याला घातली. गाडी खडखडत, हेलकावे खात पुढे जाऊ लागली.

"अरेरे! एवढी महागडी गाडी आणि या चिखलातून चालवतोयस? गाडीच्या आत्म्याला किती क्लेश होत असतील!" सदाशिवराव चहाचा घोट घेतल्यासारखे केळ खात म्हणाले. "पण माणसाचंही असंच असतं ना? सुखाच्या गादीवर वाढलेली माणसं जेव्हा संकटाच्या चिखलात येतात, तेव्हा त्यांचेही अद्वैतराव असेच खडखडतात!"

अद्वैतने चमकून सरांकडे पाहिले. "सर, तुम्ही माझं नाव अद्वैत आहे हे कसं ओळखलं? मी तर तुम्हाला माझं नाव सांगितलंच नाही!"

सदाशिवरावांनी खिडकीबाहेर पाहत हलकेच हसू सांडले, "राजा, माणसाचा चेहरा हा त्याचा आयडी कार्ड (ID Card) असतो. मला नाव वाचायची गरज पडत नाही, मला डोळ्यातले

भाव वाचता येतात. तुझा चेहरा हुबेहूब... असो! आधी तुझ्या त्या मित्राला वाचवूया, ज्याच्यासाठी तू रात्रीचा दिवस केला आहेस."

अद्वैतच्या मनात सरांबद्दल अनाकलनीय आदर आणि प्रचंड कुतूहल निर्माण झाले. हा साधा म्हातारा माणूस कोण आहे, जो मध्यरात्री वादळात भेटला आणि त्याला त्याच्याच नावाने हाक मारतोय?

गाडी चिखलाचा रस्ता पार करून पुन्हा हायवेवर आली. नाकाबंदी मागे सुटली होती. काही अंतरावर तो अंधारा ढाबा दिसू लागला, जिथे निखिलची गाडी उभी होती. अद्वैतने मर्सिडीज ढाब्यामागे घेतली. तिथे निखिलची पांढरी ऑडी (Audi) उभी होती, जिचे हेडलाईट्स बंद होते.

अद्वैत गाडीतून उतरला. सदाशिवरावही आपली काठी टेकवत शांतपणे खाली उतरले. अद्वैतने ऑडीच्या काचेवर हात मारला, "निखिल! निखिल, दरवाजा उघड, मी अद्वैत आहे!"

गाडीचा दरवाजा अचानक उघडला आणि निखिल बाहेर आला. पण त्याची अवस्था पाहून अद्वैत थक्क झाला. निखिलने भीतीने स्वतःच्या अंगावर गाडीतला एक जुना मळका गोणपाटाचा तुकडा पांघRestrictरला होता. त्याचे केस विस्कटलेले होते आणि तोंडातून सारखा भीतीचा सुस्कारा निघत होता.

"अद्वैत! तू आलास? मला वाचव रे, मल्होत्राचे गुंड मला मारून टाकतील!" निखिल अद्वैतच्या गळ्याला पडून रडू लागला.

तितक्यात मागून सदाशिवरावांचा खंबीर आणि मिश्कील आवाज आला, "अरेरे! पन्नास कोटी बुडवलेला फायनान्स मॅनेजर गोणपाट पांघरून रडतोय? हा प्रसंग जर 'ग्लोबल टेक'च्या शेअर्स होल्डर्सनी पाहिला, तर ते शेअर्स विकून स्वतःसाठी गोणपाटाची फॅक्टरी काढतील!"

निखिलने दचकून सरांकडे पाहिले, "अद्वैत... हे... हे कोण आहेत? पोलीस आहेत का?"

सदाशिवराव हसले आणि त्यांनी आपली लाकडी काठी निखिलच्या खांद्यावर ठेवली, "नाही राजा, मी पोलीस नाही. मी डॉक्टर आहे... सुखाच्या आजाराने ग्रासलेल्या लोकांवर उपचार करणारा साधा डॉक्टर! आता हे रडणं बंद करा आणि दोघंही मुकाट्याने त्या मर्सिडीजमध्ये बसा. रात्र अजून बाकी आहे, आणि वादळ तर आत्ता कुठे सुरू झालंय!"

अद्वैत आणि निखिलने एकमेकांकडे पाहिले. त्या मध्यरात्री, नाशिक हायवेच्या एका निर्जन ढाब्यावर, एका मळलेल्या गोणपाटाच्या सावलीत आणि मर्सिडीजच्या हेडलाईटच्या उजेडात, तीन वेगवेगळ्या पिढ्यांची आणि विचारांची माणसं एकत्र आली होती. साखळी आता पुढच्या वळणावर जाणार होती, जिथे 'आनंदाचे गाव' त्यांची वाट पाहत होते.

प्रकरण ३ : मुखवटे नसलेली माणसे

नाशिक महामार्गावरून मर्सिडीज आता एका दुर्गम, डोंगराळ वाटेकडे वळाली होती. पहाटेचे साडेपाच होत आले होते. मुंबईचे सिमेंटचे जंगल आणि तिथला कृत्रिम झगमगाट कित्येक किलोमीटर मागे सुटला होता. बाहेर हवेत एक विलक्षण गारवा होता. डोंगरांच्या कडांवरून पांढरेशुभ्र धुके खाली उतरत होते आणि झाडांच्या पानावरांवर दवबिंदू चकाकत होते.

गाडीत कमालीची शांतता होती. मागच्या सीटवर निखिल ग्लानीत पडला होता, तर पुढच्या सीटवर सदाशिवराव कुलकर्णी डाव्या हातावर हनुवटी टेकवून खिडकीबाहेरची निसर्गाची जादू पाहत होते. अद्वैतचे हात स्टिअरिंग व्हीलवर होते, पण डोळे सारखे समोरच्या रस्त्यावरून सरकून बाजूला ठेवलेल्या साकेतच्या डायरीकडे जात होते.

"अद्वैतराव, गाडी रस्त्यावरून चालवा, मनात नाही," सदाशिवरावांनी डोळे न उघडताच, अचूक वेध घेत वपुंच्या शैलीत टोमणा मारला. "विचारांचा वेग जर गाडीच्या वेगापेक्षा जास्त झाला, तर ब्रेक लागण्याआधीच आयुष्य घसरतं."

अद्वैतने स्वतःला सावरले आणि विचारले, "सर, आपण नक्की कुठे चाललोय? हायवे तर कधीच मागे सुटलाय. आपण कुठल्यातरी जंगलात चाललोय असं वाटतंय."

"जंगलात नाही राजा, आपण 'माणसांच्या' वस्तीकडे चाललोय," सर हसले. "शहरात राहून तुम्ही ज्या सिमेंटच्या चौकटीत जगत होता, त्याला वस्ती म्हणत नाहीत, त्याला 'मुक्काम' म्हणतात. मी तुला अशा ठिकाणी घेऊन चाललोय जिथे माणसं मुखवटे लावून जगत नाहीत. ते बघ, आलं आपलं गाव!"

सामने एक मोठं लोखंडी गेट दिसलं, ज्याच्या बाजूला वेली वेढलेल्या होत्या. गेटवर एका जुन्या लाकडी पाटीवर हिरव्या रंगात आणि सुबक अक्षरात लिहिलं होतं—'आनंदाचे गाव'.

गेट उघडलं आणि अद्वैतने गाडी आत घेतली. आतलं जग पाहून अद्वैत आणि मागच्या सीटवरून खडबडून जागा झालेला निखिल दोघेही थक्क झाले. समोर एक मोठी, कौलारू दुमजली वास्तू होती. बाजूला शेतीचे मोठे तुकडे, गाईंचा गोठा, आणि एका कोपऱ्यात लहान मुलांसाठी खेळायचं मैदान होतं. कोवळ्या उन्हात काही लहान मुले आणि वृद्ध माणसे एकत्र बसून प्राणायाम करत होती. हवेत ओल्या मातीचा आणि तुळशीचा एक अनोखा, सुगंधी सुवास तरंगत होता.

गाडी थांबली. सदाशिवराव कुलकर्णी काठी टेकवत खाली उतरले. त्यांना पाहताच दोन-तीन लहान मुले धावत आली आणि त्यांनी सरांच्या पायाला स्पर्श केला. सरांच्या चेहऱ्यावर या क्षणी जे हसू होतं, ते एखाद्या निष्पाप बालकासारखं होतं.

"चला मुंबईच्या पोपटांनो, उतरून घ्या खाली," सरांनी गाडीच्या आत डोकावून पाहिलं.

अद्वैत आणि निखिल गाडीबाहेर आले. निखिल अजूनही त्याच्या त्या महागड्या पण आता चुरगळलेल्या सुटाबुटात होता, तर अद्वैतच्या चेहऱ्यावर रात्रभराच्या प्रवासाचा थकवा दिसत होता.

निखिलने घाबरतच आपला आयफोन बाहेर काढला आणि आकाशाकडे धरला, "अरे देवा! अद्वैत, इथे नेटवर्क नाहीये रे! एकही काडी दाखवत नाहीये. आता कसं होणार? कंपनीचे मेल, ऑडीटर्सचे फोन..."

सदाशिवराव कुलकर्णी मागे वळले, त्यांनी निखिलच्या हातातील आयफोन अगदी सहजतेने काढून घेतला, पाठोपाठ अद्वैतच्या खिशातला फोनही त्यांनी काढून घेतला.

"सर! आमचे फोन?" अद्वैतने आश्चर्याने विचारले.

सरांनी दोन्हीं फोन आपल्या कापडी पिशवीत टाकले आणि साखळी ओढल्यासारखे हसून म्हणाले, "निखिल राजा, नेटवर्क नाहीये म्हणूनच तर तू अजून जिवंत आहेस. आजच्या माणसाला देवाचं नेटवर्क नको असतं, मोबाईलचं हवं असतं. हे दोन्ही फोन आजपासून माझ्याकडे राहतील. जोपर्यंत तुम्ही स्वतःच्या मनाशी 'कनेक्ट' होत नाही, तोपर्यंत या यांत्रिक जगाशी तुमचा संपर्क तोडलेलाच बरा. यालाच आमच्या भाषेत 'डिजिटल डिटॉक्स' म्हणतात आणि सोप्या भाषेत 'माणूस बनण्याची पहिली पायरी' म्हणतात!"

निखिलने डोक्याला हात लावला. मोबाईलशिवाय जगणे म्हणजे त्याच्यासाठी ऑक्सिजनशिवाय राहण्यासारखे होते.

तितक्यात, कौलारू इमारतीच्या मुख्य दरवाजातून एक पंचवीस-सव्वीस वर्षांची तरुणी बाहेर आली. अंगावर साधा सुती सलवार-कुर्ता, पाठीवर सोडलेली केसांची लांब वेणी आणि चेहऱ्यावर कोणताही कॉर्पोरेट मेकअप नसतानाही एक कमालीचं तेज होतं. तिच्या हातात तांब्याचा एक पाण्याचा तांब्या होता. ती धावतच सदाशिवरावांच्या जवळ आली.

"बाबा! तुम्ही आलात? रात्री फोन का बंद होता तुमचा? मी किती काळजी करत होते," ती काळजीयुक्त स्वरात म्हणाली.

"काळजी करायला मी मुंबईचा आयटी मॅनेजर आहे का तन्वी?" सदाशिवराव हसले. "बघ, मी शहरातून दोन पाहुणे आणलेत. हा अद्वैत आणि हा त्याचा बिझनेस पार्टनर निखिल. दोघांनाही 'पैशाच्या इन्फेक्शनचा' भयंकर आजार झालाय, म्हणून काही दिवस इथे उपचारासाठी आणलंय."

तन्वीने अद्वैतकडे पाहिले. तिची नजर अद्वैतच्या चेहऱ्यावर खिळली. तिच्या डोळ्यांत एक अनाकलनीय धक्का, आश्चर्य आणि क्षणभरासाठी एक गूढ वेदना उमटली. ती काही क्षण अद्वैतच्या चेहऱ्याकडे पाहतच राहिली, जणू काही तिने भूतकाळातलं हरवलेलं काहीतरी समोर पाहिलं होतं.

"अद्वैत...? तुम्ही?" तन्वीच्या तोंडातून शब्द बाहेर पडला.

अद्वैत गोंधळला, "तुम्ही मला ओळखता?"

तन्वीने स्वतःला सावरले, आपल्या डोळ्यांतील भाव लपवत ती म्हणाली, "नाही... मी तुम्हाला नाही, पण... बाबा, तुम्ही यांना..." तिने सरांकडे पाहिले.

"हो तन्वी, निसर्गाचे हिशोब कधीच चुकत नाहीत. चल, आधी यांच्या चेहऱ्यावरचा हा मुंबईचा कोळसा उतरवूया," सदाशिवराव म्हणाले.

तन्वी स्वयंपाकघरात गेली आणि थोड्याच वेळात दोन जुने तांबे आणि कडूनिंबाच्या दोन ताज्या काड्या (दातून) घेऊन आली. तिने त्या काड्या अद्वैत आणि निखिलच्या समोर धरल्या.

"हे काय आहे?" निखिलने त्या काडीकडे अशा नजरेने पाहिले, जणू काही तन्वीने त्याच्या हातात बॉम्ब दिला होता.

"याला कडूनिंबाची काडी म्हणतात, मिस्टर फायनान्स हेड!" तन्वी उपरोधाने म्हणाली, तिच्या ओठांवर एक मिश्कील हसू होतं. "तुम्ही शहरात राहून ज्या ब्रँडेड टूथपेस्ट वापरता आणि टीव्हीवर विचारतात ना—'क्या आपके टूथपेस्ट में नमक है? क्या आपके टूथपेस्ट में कोळसा है?' यात मीठ, लिंबू, कोळसा सगळं नैसर्गिक आहे. तोंडात टाका आणि सुरू व्हा!"

"पण ही तर लाकडाची काडी आहे, याने दात कसे घासणार? आमचे दात पडतील," निखिलने रडवेला चेहरा केला.

सदाशिवराव जोरजोरात हसले, त्यांच्या हसण्याचा आवाज गोठ्यातील गाईंच्या हंबरण्यासोबत मिसळला, "अरे निखिल, लाकडाच्या काडीने दात घासले की दातांसोबत मनाची आणि विचारांची घाणही निघून जाते. तुम्ही शहरात राहून पैशाच्या बाबतीत एवढे जाड झालात, पण शरीराने मात्र नाजूक झालात? ज्याच्या हातात पन्नास कोटींची फाईल फिरवण्याची ताकद आहे,

तो या पाच इंचाच्या काडीला घाबरतोय? घास राजा घास, आज तुला कळेल की खऱ्या निसर्गाचा कडू रस काय असतो!"

नाईलाजाने अद्वैत आणि निखिल अंगणातल्या नळावर गेले. निखिलने ती काडी तोंडात टाकली आणि चावायला सुरुवात केली. कडूनिंबाचा तो कडू रस तोंडात जाताच निखिलने जे विचित्र तोंड केलं, ते पाहून मैदानावर खेळणारी लहान मुलेही टाळ्या वाजवून हसू लागली. अद्वैतही स्वतःचे टेन्शन विसरून निखिलकडे पाहत मनापासून हसला. कित्येक महिन्यांनी तो असा मोकळा हसला होता.

"अद्वैत, हे लोक आपल्याला वेडं करतील रे," निखिल तोंडातून थुंकत म्हणाला. "तिथे मुंबईत पोलीस आपल्याला शोधत असतील आणि आपण इथे कडूनिंबाच्या झाडाला तोंड लावून बसलोय!"

"निखिल, शांत राहा. मला वाटतंय की या म्हाताऱ्या माणसाकडे आणि या गावात आपल्या सगळ्या प्रश्नांची उत्तरं दडली आहेत. जरा संयम ठेव," अद्वैतने दात घासून तोंड धुवत म्हटलं.

दोघेही हात-पाय धुवून हॉलमध्ये आले. हॉल पूर्णपणे लाकडी आणि मातीचा होता. भिंतीवर जुनी निसर्गचित्रे होती. तिथे एक मोठी गादी अंथरली होती, ज्यावर सदाशिवराव कुलकर्णी पद्मासन

घालून बसले होते. तन्वीने मातीच्या कुल्हडमध्ये (कपात) गरम, वाफाळलेला गुळाचा चहा आणून ठेवला.

चहाचा तो आल्याचा आणि गवती चहाचा सुवास संपूर्ण हॉलमध्ये दरवळला. अद्वैतने चहाचा पहिला घोट घेतला आणि तो तृप्त झाला.

"सर, अप्रतिम चहा आहे हा. मुंबईतल्या फाईव्ह स्टार कॅफेमध्ये पाचशे रुपये देऊनही अशी चव आणि अशी शांतता मिळत नाही," अद्वैत म्हणाला.

सदाशिवरावांनी चहाचा कप हातात धरला आणि वपुंच्या त्या सुप्रसिद्ध, खोल शैलीत संवाद सुरू केला, "मिळणार कशी राजा? कारण त्या फाईव्ह स्टार कॅफेमध्ये चहा बनवणारा पगार घेण्यासाठी बनवतो, आणि माझ्या तन्वीने हा चहा तुम्हाला मायेने दिला आहे. भावनेची गुंतवणूक केल्याशिवाय माणसाला आयुष्याची चव कळत नसते. तुम्ही शहरातल्या लोकांनी प्रत्येक गोष्टीला 'किंमत' (Price) लावून ठेवलीये, पण तुम्हाला त्या गोष्टीचं 'मूल्य' (Value) कधी कळलंच नाही. तुम्ही किंमत मोजता, म्हणून तुम्हाला फक्त वस्तू मिळते, सुख नाही!"

सरांचे हे शब्द अद्वैतच्या काळजाला थेट भिडले. तो चहाचा कप खाली ठेवत म्हणाला, "सर, तुम्ही खूप मोठं तत्त्वज्ञान

सांगताय. पण आमचं काय? आमचा वर्तमानकाळ धोक्यात आहे. विक्रम मल्होत्रा आम्हाला सोडणार नाही."

सदाशिवरावांचा चेहरा अचानक गंभीर झाला. त्यांनी आपल्या लाकडी काठीवर हात घट्ट रोवले आणि अद्वैतच्या डोळ्यांत पाहत म्हणाले, "विक्रम मल्होत्राला वाटतंय की तो या खेळाचा राजा आहे. पण त्याला हे माहित नाही की, राजा ज्या बुद्धिबळाच्या पटावर खेळतोय, तो पट ३० वर्षांपूर्वी मीच तयार केला होता. अद्वैत, ज्या 'ग्लोबल टेक' कंपनीत तुम्ही काम करता, तिचा मूळ संस्थापक (Founder) दुसरा कोणी नसून हा समोर बसलेला म्हातारा... सदाशिवराव कुलकर्णी आहे!"

हा दुसरा मोठा धक्का होता. अद्वैत आणि निखिल दोघांच्याही हातातले चहाचे कप थरथरले. ज्या माणसाचे नाव त्यांनी कंपनीच्या इतिहासाच्या पहिल्या पानावर सुवर्ण अक्षरात वाचले होते, तो माणूस आज त्यांच्या समोर एका साध्या आश्रमात गुळाचा चहा पाजत बसला होता.

साखळी आता पूर्णपणे फिरली होती. मुखवटे गळून पडायला सुरुवात झाली होती, पण शहरात विक्रम मल्होत्रा यांनी या दोघांना अडकवण्यासाठी एक भयंकर चक्रव्यूह तयार केला होता, ज्याची बातमी काहीच वेळात 'आनंदाच्या गावा'त धडकणार होती.

प्रकरण ४ : भूतकाळातील सावल्या

दुपारचे साडेबारा झाले होते. 'आनंदाच्या गावा'तल्या कौलारू इमारतीच्या पडवीत एक विलक्षण शांतता पसरली होती. दुपारचे ऊन डोक्यावर आले होते, पण आजूबाजूच्या झाडीमुळे हॉलमध्ये एक सुखद गारवा रेंगाळत होता.

सदाशिवराव कुलकर्णी हेच 'ग्लोबल टेक'चे मूळ संस्थापक आहेत, या धक्क्यातून अद्वैत आणि निखिल अजून पूर्णपणे सावरलेही नव्हते, तितक्यात हॉलच्या कोपऱ्यात ठेवलेल्या एका जुन्या, शटर असलेल्या डब्यासारख्या टीव्हीपाशी तन्वी आली. तिच्या चेहऱ्यावर काळजीच्या स्पष्ट आट्या होत्या.

"बाबा, शहरात काय वादळ सुरू आहे ते एकदा बघाच," तन्वी गंभीर आवाजात म्हणाली आणि तिने टीव्हीचे बटण चालू केले.

काही सेकंद स्क्रीनवर पांढरे-काळे दाणे आले आणि मग एका प्रख्यात न्यूज चॅनेलचा टीव्ही स्क्रीनवर भडक लाल रंग झळकला. न्यूज अँकरचा कानठळ्या बसवणारा आणि घसा कोरडा करणारा ओरडण्याचा आवाज हॉलमध्ये घुमला:

"ब्रेकिंग न्यूज! 'ग्लोबल टेक इन्क'मध्ये पन्नास कोटींचा महाघोटाळा! कंपनीचे दोन तरुण आणि हुशार अधिकारी, निखिल

मेहता आणि सिस्टीम हेड अद्वैत वाघमारे, कंपनीची कोट्यवधी रुपयांची रोकड घेऊन फरार झाले आहेत. सूत्रांच्या माहितीनुसार, अद्वैत वाघमारे हाच या संपूर्ण ब्लॅक मनी आणि आर्थिक फसवणुकीचा मुख्य सूत्रधार (Mastermind) असून, त्याने निखिलच्या डिजिटल स्वाक्षरीचा गैरवापर करून हे पैसे परदेशी शेल कंपन्यांच्या खात्यात वळवले आहेत. मुंबई पोलीस आणि आर्थिक गुन्हे शाखा (EOW) त्यांच्या शोधात असून, संपूर्ण देशात नाकाबंदी करण्यात आली आहे..."

स्क्रीनवर अद्वैतचा आणि निखिलचा ऑफिसच्या आयडी कार्डवरचा हसरा फोटो दाखवला जात होता. त्या हसऱ्या फोटोच्या खाली मोठ्या अक्षरात लिहिले होते—'फरार गुन्हेगार'.

"हे... हे काय चाललंय? अद्वैत, मी नाही केलं हे! मी तुला रात्रीच सांगितलं होतं, मी पैसे ट्रान्सफर नाही केले. हा मल्होत्रा मला तर मारतोच आहे, पण त्याने तुलाही यात ओढलं!" निखिल जागेवरून उठून टीव्ही स्क्रीनकडे बोट दाखवत ओरडला. त्याचे हात-पाय थरथरत होते.

तितक्यात स्क्रीनवर विक्रम मल्होत्रा यांची थेट मुलाखत सुरू झाली. मल्होत्रा यांनी चेहऱ्यावर अत्यंत दुःखी, हताश आणि सात्विक भाव आणले होते. ते पत्रकारांसमोर मायक्रोफोनवर बोलत होते:

"मला अत्यंत मनापासून दुःख होतंय. अद्वैत हा आमच्या कंपनीचा अत्यंत हुशार आणि विश्वासू मुलगा होता. आम्ही त्याला मुलासारखं मानलं, अगदी डोक्यावर बसवलं. पण त्याने आमच्याच पाठीत सुरा खुपसला. निखिलला हाताशी धरून त्याने हा कट रचला. मी पोलिसांना पूर्ण सहकार्य करत आहे आणि मला खात्री आहे की कायदा या चोरट्यांना सोडणार नाही..."

"चोर? साला, स्वतः देशाचा सगळ्यात मोठा डाकू आहे आणि आम्हाला चोर म्हणतोय!" अद्वैतचा राग आता अनावर झाला होता. त्याने आपले दोन्ही हात घट्ट आवळले. ज्या माणसाला त्याने गुरु मानले, तो इतक्या सफाईदारपणे खोटं बोलू शकतो, यावर त्याचा विश्वास बसत नव्हता.

सदाशिवरावांनी शांतपणे तन्वीकडे पाहिले आणि हाताने खूण केली. तन्वीने लगेच टीव्ही बंद केला. हॉलमध्ये पुन्हा एकदा तीच शांतता पसरली, पण यावेळी ती शांतता सुखावणारी नव्हती, तर ती गुदमरवून टाकणारी होती.

"सर... मी... मी काहीच केलं नाही! मी तर निखिलचा जीव वाचवायला गेलो होतो. हा मल्होत्रा मला का अडकवतोय?" अद्वैतचा आवाज भीतीने आणि रागाने कापत होता. "माझं करिअर, माझी इज्जत, सगळं एका मिनिटात मातीत मिळालं सर. आता लोक माझ्याकडे गुन्हेगार म्हणून पाहतील."

ऽसदाशिवराव सोफ्यावरून हळूच उठले. ते आपली लाकडी काठी टेकवत अद्वैतच्या जवळ आले. त्यांनी त्याचा थरथरणारा खांदा आपल्या हाताने घट्ट पकडला. त्यांच्या डोळ्यांत एक विलक्षण, समुद्रासारखी खोली होती.

ते वपुंच्या त्या सुप्रसिद्ध, संथ आणि टोकदार शैलीत म्हणाले, "शांत हो अद्वैत राजा! जेव्हा वाघ शिकारीला निघतो, तेव्हा तो आधी हरणाला पिंजऱ्यात अडकवतो. मल्होत्राला माहित होतं की निखिल चुकलाय, कारण निखिलने हाव धरली होती. पण मल्होत्राला निखिलच्या खांद्यावर बंदूक ठेवून खरा नेम तुझ्यावर धरायचा होता."

"माझ्यावर का सर? माझं तर कोणाशी भांडणही नव्हतं," अद्वैतने विचारले.

सदाशिवरावांनी खिडकीबाहेर पाहिले, जिथे वाऱ्यामुळे झाडांची पाने सळसळत होती. "कारण तुझा चेहरा, तुझी बुद्धी आणि तुझा स्वभाव... हुबेहूब माझ्या साकेतसारखा आहे! आणि साकेतने जे धाडस केलं होतं, तेच धाडस तू नकळत करत आहेस."

"साकेत...?" अद्वैत आणि निखिल दोघांनीही एकाच वेळी विचारले.

"हो, साकेत... माझा मुलगा," सरांच्या आवाजात एक खोल हुंदका दडला होता, जो त्यांनी अत्यंत संयमाने दाबून टाकला. "वीस वर्षांपूर्वी जेव्हा मी 'ग्लोबल टेक' उभी केली, तेव्हा विक्रम मल्होत्रा माझ्याकडे एक साधा क्लार्क म्हणून काम करत होता. त्याची कामाची पद्धत आणि गोड बोलणं पाहून मी त्याला हळूहळू वरच्या पदावर आणलं. पण मला हे माहित नव्हतं की, ज्या सापाला मी दूध पाजतोय, तो एक दिन माझ्याच घराला विळखा घालणार. मल्होत्राने माझ्या पाठीमागे कंपनीच्या बोर्ड ऑफ डायरेक्टर्सना पैशांचं आमिष दाखवून विकत घेतलं. जेव्हा मला हे कळलं, तेव्हा मी म्हणालो, 'विक्रम, तुला पैसा हवाय ना? घे, हे सगळं साम्राज्य तुझं! मला नात्यांची वजाबाकी करून पैसा कमवायचा नाही.' मी सगळं सोडून या 'आनंदाच्या गावा'त निघून आलो."

"पण मग साकेतचं काय झालं सर?" अद्वैतने श्वास रोखून विचारले.

तन्वी पुढे आली, तिच्या डोळ्यांत पाणी आले होते. "माझा साकेतदादा... तो बाबांसारखा नव्हता. तो म्हणाला, 'बाबांनी कष्टाने उभी केलेली कंपनी मी या चोराच्या हातात जाऊ देणार नाही.' तो 'ग्लोबल टेक'मध्ये सिस्टीम ऑडिटिंगच्या कामाला लागला. त्याने विक्रम मल्होत्राच्या गेल्या पाच वर्षांतील काळ्या

पैशांचे, राजकीय नेत्यांच्या भ्रष्टाचाराचे आणि परदेशी बँकांमधील बेकायदेशीर व्यवहारांचे सगळे डिजिटल पुरावे गोळा केले. पण..." तन्वीचा गळा दाटून आला.

"पण... काय तन्वी?" निखिलने विचारले.

सदाशिवरावांनी काठी जमिनीवर ठोकली, "पण त्या पुराव्यांची मुख्य फाईल घेऊन तो जेव्हा माझ्याकडे येत होता, तेव्हा हायवेवर त्याच्या गाडीला एका अज्ञात ट्रकने जोरात धडक दिली. पोलिसांनी त्याला 'हिट अँड रन'चा अपघाती मृत्यू दाखवला. कोर्ट, पोलीस, मिडीया... सगळं काही मल्होत्राच्या पैशाच्या जोरावर विकत घेतलं गेलं. मी एकटा म्हातारा काय करणार होतो? मी माझं सर्वस्व गमावलं."

हॉलमधील वातावरण अत्यंत गंभीर झाले होते. अद्वैतच्या डोक्यात एकदम प्रकाश पडला. "सर! याचा अर्थ, साकेतचा तो अपघात नव्हता... तो खून होता!"

"हो!" सदाशिवराव कुलकर्णी यांचे डोळे आगीसारखे चमकले. "आणि साकेतने मृत्यूच्या काही दिवस आधी ती काळ्या कातड्याची डायरी माझ्याकडे आणून दिली होती. तो म्हणाला होता, 'बाबा, मी सगळा डेटा एका गुप्त क्लाउड सर्व्हरवर सेव्ह केला आहे. जर मला काही झालं, तर हा सर्व्हर उघडणारा माणूस मल्होत्राचा खेळ संपवेल.' त्या सर्व्हरचा मुख्य कोड साकेतने त्या

डायरीत लपवला आहे. आणि ती डायरी... अद्वैत, काल रात्रीपासून तुझ्या खिशात आहे!"

अद्वैतने दचकून आपल्या कोटाच्या खिशात हात घातला. त्याने ती काळी डायरी बाहेर काढली. त्या डायरीकडे पाहताना आता त्याला ती केवळ एक वही वाटत नव्हती, तर ते विक्रम मल्होत्राच्या विनाशाचे आणि साकेतच्या न्यायाचे एक जिवंत अस्त्र वाटत होते.

"मल्होत्राला भीती आहे की साकेत नंतर जर कोणी तो डेटा शोधू शकत असेल, तर तो फक्त तूच आहेस, अद्वैत! कारण तू सिस्टीम हेड आहेस," सर म्हणाले. "म्हणून त्याने तुला आधीच 'फरार गुन्हेगार' घोषित केलं, जेणेकरून तू जर पुरावा घेऊन पोलिसांकडे गेलास, तरी पोलीस तुझा शब्द ऐकणार नाहीत."

निखिलने पुन्हा एकदा डोक्याला हात लावला, "बाप रे! म्हणजे आपण एका अशा चक्रव्यूहात अडकलोय, जिथून बाहेर पडण्याचा रस्ताच नाही."

सदाशिवराव कुलकर्णी मिश्कीलपणे हसले, "अरे निखिल राजा, चक्रव्यूह कितीही मोठा असला, तरी तो रचणारा माणूसच असतो, देव नाही! आणि माणसाने रचलेल्या चक्रव्यूहाला एकच तोड असते—ती म्हणजे 'बुद्धी'! मल्होत्राने तुम्हाला कायद्याच्या पिंजऱ्यात अडकवलंय ना? मग आता आपण त्याच्याच पिंजऱ्याचे दरवाजे उघडणार आहोत."

सरांनी अद्वैतच्या खांद्यावर हात ठेवला आणि वपुंच्या स्टाईलने विचारले, "अद्वैतराव, मृगजळाने तुम्हाला घेरलंय. आता पळ काढायचा रस्ता बंद झालाय. आता एकतर तुला साकेतसारखं मिटून जावं लागेल, नाहीतर माझ्या सोबतीने या मृगजळाचा खऱ्या अर्थाने सामना करावा लागेल. सांग, लढायची तयारी आहे?"

अद्वैतने टीव्हीच्या त्या बंद स्क्रीनकडे पाहिले, मग आपल्या मित्राकडे पाहिले आणि शेवटी साकेतच्या डायरीकडे. त्याच्या डोळ्यांतील ती भीती आता पूर्णपणे जळून खाक झाली होती आणि तिथे एका वाघाचा अंगार फुलू लागला होता.

"सर, मी आयटी आणि फायनान्सचा खेळ खूप जवळून पाहिलाय," अद्वैत ठाम आवाजात म्हणाला. "मल्होत्राने मला मास्टरमाईंड बनवलंय ना? मग आता खऱ्या मास्टरमाईंडचा खेळ कसा असतो, हे मी त्याला दाखवून देईन. मी तयार आहे!"

तन्वीने हसून अद्वैतकडे पाहिले. त्या ओल्या कौलारू घराच्या पडवीत, भूतकाळातील सावल्या आता हळूहळू सुडाच्या आणि न्यायाच्या प्रकाशात बदलू लागल्या होत्या. साखळी आता पाचव्या प्रकरणाकडे सरकणार होती, जिथे साकेतच्या डायरीचा तो गुप्त पासवर्ड उघडणार होता!

प्रकरण ५ : कोड, संकेत आणि चहाची जुगलबंदी

संध्याकाळचे साडेपाच होत आले होते. 'आनंदाच्या गावा'तल्या मुख्य हॉलमध्ये चहाच्या उकळण्याचा सुगंधी सुवास पसरला होता. तन्वीने आज नेहमीपेक्षा जास्त अद्रक आणि गवती चहा घालून गुळाचा कडक चहा उकळवला होता. पण त्या चहाच्या सुवासापेक्षा हॉलमधील वातावरणातली धाकधूक जास्त तीव्र होती.

हॉलच्या मध्यभागी असलेल्या लाकडी टेबलावर साकेतची ती काळ्या कातड्याची डायरी उघडी ठेवली होती. शेजारी तन्वीचा एक जुना, अनेक स्टिकर्स लावलेला लॅपटॉप चालू होता, ज्याच्या स्क्रीनवर एक काळी विन्डो वारंवार ब्लिंक करत होती. ती विन्डो साकेतने तयार केलेल्या त्या गुप्त क्लाउड सर्व्हरची लॉगिन स्क्रीन होती.

"अद्वैत, नीट विचार कर. हा शेवटचा चान्स आहे," निखिल टेबलभोवती फेऱ्या मारत नखा कतरत म्हणाला. त्याचा तो कोट आणि टाय आता पार गायब झाला होता. तो तन्वीच्या सांगण्यावरून एक साधा सुती पायजमा घालून बसला होता. "मगाशी तन्वीने सांगितलं ना, जर तीन वेळा चुकीचा पासवर्ड टाकला, तर हा सर्व्हर कायमचा 'सेल्फ-डिस्ट्रक्ट' होईल. म्हणजेच

सगळा डेटा नष्ट! मग आपण आयुष्यभर इथेच कडूनिंबाच्या काड्या घासत बसावं लागेल."

सदाशिवरावांनी चहाचा कप ओठांना लावला आणि निखिलकडे पाहत मिश्कीलपणे हसले, "निखिल राजा, एवढा घाबरतोस कशाला? लॅपटॉप उडाला तर उडू दे, कडूनिंबाची झाडं मोफत आहेत. आणि समजा डेटा नष्ट झाला, तर तू इथेच राहून गोठ्यातल्या गाईंचं दूध काढायचा बिझनेस सुरू कर. पन्नास कोटींपेक्षा गाईचं दूध जास्त शुद्ध असतं, त्यात कोणताही घोटाळा नसतो!"

"सर, प्लीज! तुमच्या या वपु-शैलीच्या विनोदांनी माझ्या छातीत धडधड वाढतेय," निखिलने कपाळावर हात मारला.

अद्वैतचं लक्ष मात्र या संवादाकडे नव्हतं. त्याचे डोळे डायरीच्या त्या विशिष्ट पानावर खिळले होते, जिथे साकेतने निळ्या शाईने एक विचित्र कोड लिहिला होता: M#7_K@L_V4P_9.

"तन्वी, साकेतने हा कोड लिहित असताना नक्की काय विचार केला असेल?" अद्वैतने विचारले. "आयटी क्षेत्रात लोक सहसा त्यांच्या जन्मतारखा किंवा आवडत्या पाळीव प्राण्यांची नावं पासवर्ड म्हणून ठेवतात."

तन्वी अद्वैतच्या शेजारी येऊन बसली. तिने चहाचा कप त्याला दिला आणि म्हणाली, "साकेतदा साधा आयटी इंजिनिअर नव्हता अद्वैत. त्याला आकड्यांपेक्षा शब्दांची आणि पुस्तकांची जास्त आवड होती. बाबा नेहमी म्हणायचे की साकेतचे पाय जरी कॉम्प्युटरच्या वायर्समध्ये अडकलेले असले, तरी त्याचं मन साहित्यात रमयचं."

'साहित्य!' या शब्दाने अद्वैतच्या डोक्यात एकदम वीज चमकली. त्याने पुन्हा तो कोड वाचला: M#7_K@L_V4P_9.

"थांबा... थांबा!" अद्वैत ताडकन उभा राहिला. त्याचा चहाचा कप टेबलवर जोरात आदळला. "मला समजलं! M#7... 'M' म्हणजे मल्होत्रा. आणि '#7' म्हणजे विक्रम मल्होत्राचा सातवा मोठा घोटाळा! पण पुढचा भाग बघा... K@L आणि V4P... निखिल, तुला काही आठवतंय का? साकेत ऑफिसमध्ये असताना त्याच्या टेबलावर नेहमी कोणाची पुस्तकं असायची?"

निखिलने डोके खाजवले, "अरे हो! तो नेहमी कोणत्यातरी काळे नावाच्या लेखकाबद्दल बोलायचा. तो म्हणायचा की जगातल्या सगळ्या फायनान्सच्या पुस्तकांपेक्षा या माणसाची पुस्तकं माणसाचं मन नीट वाचतात."

"वपु काळे!" अद्वैत ओरडला. "यस! V4P म्हणजे 'वपु' (V.P.) आणि K@L म्हणजे 'काळे' (Kale)!"

सदाशिवरावांच्या चेहऱ्यावरचे भाव अचानक बदलले. त्यांच्या डोळ्यांत एक कौतुकाची चमक आली. त्यांनी चहाचा कप खाली ठेवला आणि आपली काठी जमिनीवर हलकीच थपटत म्हणाले, "शाब्बास अद्वैत! साकेतने वपुंच्या लेखनाचा वसा घेतला होता. M#7_K@L_V4P_9 याचा अर्थ—मल्होत्राच्या सातव्या घोटाळ्याचा कडी-कोयंडा उघडणारा पासवर्ड वपु काळेंच्या साहित्यात दडला आहे!"

"पण सर, वपुंनी तर शेकडो कथा, कादंबऱ्या आणि हजारो संवाद लिहिले आहेत. त्यातला नक्की कोणता शब्द पासवर्ड असेल? आणि शेवटचा आकडा '९' (9) काय दर्शवतो?" निखिलने पुन्हा प्रश्न उपस्थित केला.

हॉलमध्ये पुन्हा एकदा शांतता पसरली. पासवर्ड शोधणे म्हणजे सुईच्या टोकावर आभाळ पेलण्यासारखे होते. दोन प्रयत्न चुकीचे झाले की सगळा खेळ संपणार होता.

तन्वीने लॅपटॉप जवळ घेतला, "अद्वैत, आपण पहिला प्रयत्न करूया. वपुंची सगळ्यात प्रसिद्ध कादंबरी कोणती? 'पार्टनर' (Partner). आपण 'Partner9' किंवा 'Partner' टाईप करून बघूया का?"

"नाही तन्वी, घाई नको," अद्वैत म्हणाला. तो खोलीत येरझाऱ्या घालू लागला. "साकेत जेव्हा घर सोडून मुंबईत येत होता, तेव्हा सर तुम्ही त्याला काय सांगितलं होतं?"

सदाशिवराव खिडकीबाहेर पसरणाऱ्या तिन्हीसांजेच्या अंधाराकडे पाहू लागले. त्यांचा आवाज भावुक झाला, "मी त्याला एकच गोष्ट सांगितली होती—राजा, मुंबई हे रंगांचं शहर आहे. तिथे तुला अनेक मुखवटे मिळतील, अनेक रंग मिळतील. पण त्या वरवरच्या रंगाला भुलून स्वतःचा मूळ पांढरा रंग विसरू नकोस. साकेतने जेव्हा मला शेवटचा फोन केला, तेव्हा तो रडत होता. तो म्हणाला, 'बाबा, मी चुकलो. मी वरवरच्या रंगाला भुललो, पण आता मी माझा मूळ रंग शोधून काढलाय.'"

'वरवरच्या रंगाला भुललो...' अद्वैतच्या मनात संत तुकाराम महाराजांचा तो अभंग घंटानादासारखा घुमू लागला, जो त्याने सरांच्या आश्रमाच्या पाटीवर आणि साकेतच्या डायरीच्या पहिल्या पानावर वाचला होता.

"कारे भुललासी वरचिलिया रंगा..."

"सर! अभंगाची ती ओळ... साकेतच्या मनावर कोरलेली होती. आणि वपु काळेंनी त्यांच्या अनेक भाषणांमध्ये आणि पुस्तकांमध्ये संत तुकारामांच्या या ओळीचा संदर्भ दिला आहे!" अद्वैतचे डोळे आनंदाने चमकले. "तन्वी, कीबोर्ड जवळ घे."

तन्वीने धाकधूक करणाऱ्या अंतःकरणाने लॅपटॉप अद्वैतच्या समोर सरकवला.

"टाईप कर... 'KareBhullasi9'... 'K' आणि 'B' कॅपिटल, आणि शेवटी तो कोडमधला आकडा '९'!" अद्वैतने ठामपणे सांगितले.

तन्वीची बोटे कीबोर्डवर थरथरत होती. तिने शब्द टाईप केला: KareBhullasi9. खोलीतल्या तिघांचेही श्वास रोखले गेले होते. निखिलने तर भीतीने डोळेच बंद करून घेतले होते. तन्वीने 'Enter' बटण दाबले.

लॅपटॉपची स्क्रीन एक सेकंद... दोन सेकंद... गोल गरगर फिरली. तो दोन सेकंदांचा काळ एखाद्या युगासारखा मोठा वाटत होता. आणि अचानक... 'ब्लींग' असा एक सुखावणारा आवाज आला! स्क्रीनवर हिरव्या मोठ्या अक्षरात संदेश फ्लॅश झाला:

[ACCESS GRANTED : WELCOME SAKET]

"यस! ओ माय गॉड, अद्वैत! आपण करून दाखवलं!" निखिलने आनंदाच्या भरात अद्वैतला थेट मिठीच मारली. त्याच्या डोळ्यांतून आनंदाश्रू वाहू लागले. तन्वीच्या चेहऱ्यावर एक तृप्त हसू उमटलं, तिने हात जोडून बाबांकडे पाहिले.

सदाशिवरावांच्या डोळ्यांच्या कडा पाणावल्या होत्या. त्यांनी साकेतच्या डायरीवरून हलकाच हात फिरवला, जणू ते आपल्या मुलाच्या पाठीवर कौतुकाची थाप मारत होते.

पण हा आनंद फार काळ टिकणारा नव्हता. लॅपटॉपच्या स्क्रीनवर जशा फाईल्स ओपन झाल्या, तसा अद्वैतचा चेहरा गंभीर झाला. स्क्रीनवर 'ग्लोबल टेक'च्या अशा काही गुप्त कागदपत्रांचे फोल्डर्स होते, जे सामान्य माणसाच्या कल्पनेच्या पलीकडचे होते.

विक्रम मल्होत्राने गेल्या पाच वर्षांत भारतातील बड्या राजकीय नेत्यांचा, विदेशी कंपन्यांचा कोट्यवधी रुपयांचा काळा पैसा 'ग्लोबल टेक'च्या सॉफ्टवेअर लायसन्सच्या नावाखाली कसा पांढरा केला होता, त्याचा संपूर्ण ताळेबंद तिथे होता. आणि सगळ्यात धक्कादायक फाईल होती—'Project 50C'.

अद्वैतने ती फाईल ओपन केली. त्यात निखिलच्या कॉम्प्युटरवरून चोरलेल्या डिजिटल सिग्नेचरचा आयपी ॲड्रेस (IP Address) चक्क विक्रम मल्होत्राच्या केबिनमधला दाखवत होता! म्हणजे निखिलने तो निधी वळवलाच नव्हता, तर मल्होत्राने स्वतः तो पैसा परदेशी अकाउंटमध्ये पाठवून निखिलला बकरा बनवले होते.

"बघितलंस अद्वैत?" सदाशिवराव लॅपटॉपच्या स्क्रीनकडे पाहत अत्यंत शांतपणे, पण जड आवाजात म्हणाले.

"मृगजळाच्या मागे धावणाऱ्यांना वाटतं की ते पाणी पितात, पण ते प्रत्यक्षात स्वतःचीच तहान वाढवत असतात आणि शेवटी त्यातच बुडून मरतात. मल्होत्राने तुम्हाला जाळ्यात पकडलंय, कारण त्याला माहित होतं की तुमची नाळ माझ्याशी जोडली जाऊ शकते."

"सर, आता आपल्याकडे सगळा पुरावा आहे. आपण आताच्या आता पोलिसांकडे जाऊया आणि या मल्होत्राला जेलमध्ये सडवूया!" निखिल उत्साहाने आणि रागाने म्हणाला.

"नाही!" सदाशिवरावांनी आपली लाकडी काठी जमिनीवर अत्यंत जोरात आपटली. तो आवाज इतका खंबीर होता की निखिल जागच्या जागी थिजला.

सरांनी चषम्याच्या वरून दोघांकडे पाहिले आणि म्हणाले, "निखिल राजा, शहरातला कायदा हा पुराव्यापेक्षा 'सत्तेला' आणि 'पैशाला' आधी सलाम करतो. मल्होत्राचे हात खूप वरपर्यंत आहेत. तुम्ही जर हे पुरावे घेऊन थेट पोलीस स्टेशनला गेलात, तर हा पुरावा कोर्टात पोहोचण्याच्या आधीच पोलीस कमिशनरच्या केबिनमध्ये जाळून खाक केला जाईल. आणि तुम्हाला दोन्हींना 'एनकाउंटर'मध्ये किंवा जेलमध्ये आत्महत्या दाखवून कायमचं संपवलं जाईल."

"तर मग आपण काय करायचं सर? हात जोडून इथेच बसून राहायचं?" अद्वैतने विचारले. त्याच्या आवाजात आता लढण्याची तीव्र इच्छा दिसत होती.

सदाशिवराव सोफ्यावरून उठले. ते खिडकीपाशी गेले. बाहेर अंधार पडला होता, पण आश्रमाच्या कंदीलाचा प्रकाश अंगणावर पडत होता. ते मागे वळले, त्यांच्या चेहऱ्यावर आता त्या म्हाताऱ्या आजोबांचे रूप नव्हते, तर 'ग्लोबल टेक' उभी करणाऱ्या एका सिंहाची चमक होती.

"मल्होत्राने जगाला सांगितलंय ना की अद्वैत वाघमारे हाच या घोटाळ्याचा 'मास्टरमाईंड' आहे?" सर हसले. "मग आता जगाला खरोखरच पाहावं लागेल की खऱ्या मास्टरमाईंडची चाल कशी असते. आपण पोलिसांकडे जाणार नाही... आपण थेट विक्रम मल्होत्राच्या बालेकिल्ल्यात घुसणार आहोत!"

अद्वैत, तन्वी आणि निखिल सरांच्या या वाक्याने थक्क झाले. साखळी आता एका नवीन युद्धाकडे वळणार होती, जिथे बुद्धीची आणि रणनीतीची जुगलबंदी होणार होती.

प्रकरण ६ : नव्या युद्धाची रणनीती

'ग्लोबल टेक'चा तो काळाकुट्ट ताळेबंद स्क्रीनवर लख्ख उघडा पडला होता आणि त्या प्रकाशात खोलीतील चारही चेहऱ्यांवरचे भाव बदलले होते. साकेतचा पासवर्ड अचूक लागला होता, साखळीचा मुख्य दुवा सापडला होता; पण आता प्रश्न हा होता की या महाकाय पुराव्याचं करायचं काय?

"सर, थेट पोलिसांकडे जायचं नाही, तर मग मल्होत्राच्या बालेकिल्ल्यात घुसून करायचं काय? तो तर आपल्याला जिवंत गिळंकृत करेल," निखिलने अजूनही थरथरणारे हात एकमेकांवर घासून विचारले.

सदाशिवराव कुलकर्णी टेबलाजवळ आले. त्यांनी आपला चहाचा रिकामा कुल्हड बाजूला सरकवला, आपली लाकडी काठी दोन्ही हातांनी घट्ट पकडली आणि वपुंच्या त्या चिरतरुण शैलीत बोलायला सुरुवात केली:

"निखिल राजा, भीतीने माणसाचा घात होतो असं लोक म्हणतात, पण मला वाटतं भीतीने माणसाची बुद्धी आधी गहाण पडते. अरे, समोरचा माणूस जेव्हा पैशाच्या आणि सत्तेच्या मादाने आंधळा होतो ना, तेव्हा तो स्वतःभोवती खूप मोठे किल्ले बांधतो.

पण तो एक गोष्ट विसरतो—किल्ल्याचे दरवाजे नेहमी आतून उघडतात, बाहेरून नाही! आपण मल्होत्राच्या किल्ल्याचे दरवाजे आतूनच उघडणार आहोत."

अद्वैतने लॅपटॉप बंद केला आणि सरांच्या डोळ्यांत पाहिले, "सर, तुमची रणनीती काय आहे? कारण परवा मंगळवारी 'ग्लोबल टेक'ची वार्षिक सर्वसाधारण सभा (AGM) आहे. मल्होत्रा तिथे नवीन सीईओ (CEO) ची घोषणा करणार आहे. तिथे मीडिया असेल, इंटरनॅशनल इन्व्हेस्टर्स असतील आणि संपूर्ण सुरक्षा यंत्रणा असेल."

"बरोबर!" सरांच्या ओठांवर एक धारदार हसू उमटलं. "आणि नेमकी तीच आपली वेळ आहे. विक्रम मल्होत्रा जेव्हा यशाच्या शिखरावर असेल, जेव्हा तो स्वतःला जगाचा राजा समजून सिंहासनावर बसायला निघेल, नेमकं त्याच वेळी आपण त्या सिंहासनाचे पाय कापणार आहोत. अद्वैत, तू आणि निखिल वेशांतर करून मुंबईत प्रवेश करणार आहात."

"वेशांतर?" निखिलने आश्चर्याने स्वतःच्या सुटाबुटाकडे पाहिले. "सर, आम्ही काही नाटक किंवा सिनेमात काम करत नाहीये. बाउन्सर आणि पोलीस एका मिनिटात ओळखतील."

"अरे, सिनेमातली नाटकं पडद्यावर संपतात, आयुष्यातलं नाटक जगावं लागतं," सर हसले. "तुम्ही दोघं जर तुमच्या या

कॉर्पोरेट अवतारात गेलात, तर मुंबईच्या वेशीवरच तुमचे फोटो पाहून पोलीस तुम्हाला आत टाकतील. पण जर तुम्ही या मातीचे, या गावचे शेतकरी बनून गेलात... तर कोणाचा बापही तुम्हाला ओळखणार नाही. तन्वी!"

तन्वीने लगेच बाबांचा इशारा समजून मागच्या खोलीतून काही कपडे आणले. ते साधे, मळलेले पांढरे कुर्ते, धोतर, खादीच्या टोप्या आणि डोक्याला बांधायची मुंडाशी होती.

"अद्वैत, हे कपडे तुमचे नवे चिलखत आहेत," तन्वी अद्वैतच्या जवळ येत म्हणाली. तिचा आवाज यावेळी खूप हळवा पण खंबीर होता. "तुम्ही दोघेही मंगळवारी पहाटे बाजारात जाणाऱ्या भाजीच्या जिपमधून मुंबईत जाणार आहात. वाशीच्या मार्केटमध्ये गाड्यांची तपासणी नीट होत नाही, कारण तिथं हजारो गाड्या येतात. तिथून थेट बीकेसी (BKC) च्या इमारतीत कसं घुसायचं, याचा प्लॅन बाबांनी तयार केलाय."

अद्वैतने तन्वीकडे पाहिले. तिच्या डोळ्यांत केवळ काळजी नव्हती, तर एक अनाकलनीय विश्वास होता. साकेतला गमावल्याचं दुःख तिच्या मनात होतं, पण अद्वैतच्या रूपाने तिला तोच प्रामाणिकपणा पुन्हा दिसत होता.

"तन्वी, पण कॉर्पोरेट ऑफिसच्या आत जाण्यासाठी 'डिजिटल ॲक्सेस कार्ड' लागतं. आमच्या नावाचे कार्ड्स तर

मल्होत्राने आधीच ब्लॉक केले असणार," अद्वैतने तांत्रिक अडचण मांडली.

सदाशिवरावांनी हलकेच हसून आपली काठी जमिनीवर ठोकली, "अरे राजा, कार्ड ब्लॉक झालं असेल, पण साकेतने त्या इमारतीच्या मुख्य सर्व्हर रूममध्ये एक 'बॅकडोअर' (गुप्त रस्ता) तयार करून ठेवला होता. साकेतच्या डायरीच्या शेवटच्या पानावरील कोडिंगचा वापर करून तू तिथली संपूर्ण सुरक्षा यंत्रणा फक्त दहा मिनिटांसाठी 'हॅक' करू शकतोस. त्या दहा मिनिटांत संपूर्ण इमारतीचे सीसीटीव्ही आणि डिजिटल लॉक बंद होतील. तोच तुमचा आत जाण्याचा मार्ग असेल."

प्लॅन ऐकून निखिलच्या कपाळावर घामाचे थेंब जमा झाले, "म्हणजे आपण थेट 'मिशन इम्पॉसिबल' सिनेमासारखा खेळ खेळतोय! सर, जर आपण पकडले गेलो तर?"

"पकडले गेलो तर इतिहास घडेल, आणि जिंकलो तर जग बदलेल!" सरांनी निखिलचा कान हलकेच पिळला आणि हसून म्हणाले, "निखिल, पन्नास कोटी चोरताना तुझा थरकाप उडाला नव्हता, मग आता सत्याची बेरीज करताना एवढी वजाबाकी का करतोयस मनात? चहा संपवा आणि तयारीला लागा. उद्याची रात्र आपल्याला या 'आनंदाच्या गावा'त शांततेची घालवायची आहे, कारण परवा शहरात महायुद्ध आहे!"

रात्रीची वेळ झाली होती. आश्रमाच्या अंगणात कंदील शांतपणे जळत होता. अद्वैत अंगणातल्या खाटेवर बसून आकाशातल्या चांदण्यांकडे पाहत होता. मोबाईल बंद असल्यामुळे त्याला जगाचे वेध नव्हते, पण मनाच्या आत विचारांची जुगलबंदी सुरू होती.

तन्वी तिथे आली, तिच्या हातात पाण्याचा तांब्या होता. ती अद्वैतच्या शेजारी बसली.

"भीती वाटतेय का अद्वैत?" तिने संथपणे विचारले.

अद्वैतने एक दीर्घ श्वास घेतला, "भीती मरण्याची नाहीये तन्वी, भीती याची आहे की जर मी अपयशी झालो, तर सरांनी साकेतनंतर जे दुसरं स्वप्न पाहिलंय, ते तुटून जाईल. सर मला खूप मोठे वाटतात, त्यांचं तत्त्वज्ञान मला जगण्याची नवी व्याख्या शिकवतंय."

तन्वीने हसून अद्वैतच्या हातावर आपला हात ठेवला, "बाबा नेहमी म्हणतात की, माणूस चंद्रावर पोहोचला तरी स्वतःच्या सावलीला सोडू शकत नाही. तुम्ही साकेतदासारखेच आहात... प्रामाणिक! तुम्ही हरणार नाही. हा निसर्ग आणि बाबांचा आशीर्वाद तुमच्या पाठीशी आहे."

त्या रात्री, त्या चांदण्यांच्या प्रकाशात, अद्वैतच्या मनातील 'वरवरचा रंग' पूर्णपणे उडून गेला होता आणि एका नव्या, खऱ्या आयुष्याचा पांढरा रंग त्याच्या मनात गडद होत होता. साखळी आता सुबकपणे विणली गेली होती. रणनीती तयार होती, शस्त्र सज्ज होतं आणि आता वेळ होती चक्रव्यूहात पाऊल ठेवण्याची.

प्रकरण ७ : शहराकडे परतीचा प्रवास (वेशांतर)

सोमवारची रात्र संपून मंगळवारची पहाट उजाडत होती. 'आनंदाच्या गावा'त अजून पाखरंही किलबिलाट करायची थांबली होती, तेव्हाच गोठ्याशेजारी उभी असलेली जुनी, खडखड वाजणारी महिंद्रा जिप 'धडधड' असा मोठा आवाज करत सुरू झाली. गाडीच्या मागच्या बाजूला ताजी कोबी, टोमॅटो आणि कांद्याची टम्म भरलेली पोती रचून ठेवली होती. भाजीचा तो उग्र आणि ताजा सुवास पहाटेच्या गारव्यात मिसळला होता.

गाडीच्या स्टिअरिंग व्हीलवर हात ठेवून बसला होता खुद्द अद्वैत! पण आता त्याचा तो कोट, आयफोन आणि कॉर्पोरेट अवतार पार गायब झाला होता. डोक्यावर पांढरी खादीची टोपी, अंगावर किंचित मळलेला पायजमा-कुर्ता, डोळ्यांवर जाड काचांचा काळा चष्मा आणि तोंडात सरांनी दिलेले एक विड्याचं पान. शेजारच्या सीटवर निखिल बसला होता, ज्याने डोक्याला भलामोठा पांढरा फेटा (मुंडासं) बांधलं होतं आणि तो कांद्याच्या पोत्याला टेकून असा बसला होता, जणू काही त्याचा जन्मच वाशीच्या मार्केटमध्ये झाला होता.

आणि मागच्या सीटवर, काठ्यांच्या आणि पोत्यांच्या आडोश्याला, डोक्यावर घोंगडी ओढून शांतपणे बसले होते सदाशिवराव कुलकर्णी.

"निखिल राजा, जरा चेहऱ्यावरचे हे आयटी वाले आणि फायनान्स वाले भाव कमी कर," सदाशिवरावांनी पाठीमागून हळूच तोंड बाहेर काढत वपुंच्या शैलीत टोमणा मारला. "तू पन्नास कोटी बुडवलेला फायनान्स मॅनेजर वाटत नाहीयेस, तर कर्जबाजारी झालेला शेतकरी वाटतोयस. पोलिसांकडे असं पाहू नकोस, जणू काही त्यांनी तुझा महागडा लॅपटॉप चोरलाय!"

निखिलने तोंडातल्या विड्याचा थुंका कसातरी गिळत म्हटलं, "सर, मला भयंकर भीती वाटतेय. जर पोलिसांनी गाडी थांबवली आणि ही पोती उपसून तपासली, तर आपण थेट आर्थर रोड जेलमध्ये जाऊ."

"अरे जेलमध्ये गेलात तर फुकटचं जेवण आणि सरकारी सुरक्षा मिळेल, मुंबईत रूमचं भाडं आणि जेवणाचा खर्च तरी वाचेल!" सदाशिवराव अंधारातही खळखळून हसले. "जगण्याचा आनंद प्रत्येक परिस्थितीत घ्यायला शिकायचं राजा. मॉलमध्ये हजार रुपये देऊन जी हायफाय भाजी तुम्ही विकत घेता ना, आज त्या भाजीच्या कुशीत बसून शहरात जायची जी मजा आहे, ती तुमच्या मर्सिडीझमध्ये नाही."

अद्वैतने हसून गाडीचा गिअर बदलला. त्याला सरांच्या या वृत्तीचं कौतुक वाटत होतं. संकट कितीही मोठं असलं, तरी सरांच्या संवादाची धार आणि विनोद करण्याची वृत्ती कमी होत नव्हती. तन्वीने निघताना अद्वैतच्या हातावर दही-साखर ठेवली होती, तिची ती काळजी अद्वैतच्या मनात अजूनही रेंगाळत होती.

गाडी मुंबईच्या सरहद्दीवर, वाशी टोलनाक्यापाशी आली. पोलिसांनी संपूर्ण महामार्गावर बॅरिकेड्स लावून तगडी नाकाबंदी केली होती. टीव्हीवर अद्वैत आणि निखिलचे फोटो दाखवून पोलिसांना हायअलर्ट देण्यात आला होता. माणसाने स्वतःच्या खिशातून रुमाल काढला तरी पोलीस संशयाने पाहत होते.

एका धिप्पाड, मिशाळलेल्या पोलीस हवालदाराने हातातील लाठी उंचावून जिप थांबवण्याचा इशारा केला. निखिलच्या पोटात भीतीने गोळा आला. त्याने गोणपाटाचा तुकडा स्वतःवर ओढून घेतला.

"ए ओय! कुठे चाललीये गाडी? काय आहे मागे?" हवालदाराने ओरडून विचारलं आणि जिपच्या मागच्या पोत्यांवर 'फटाक' करून लाठी मारली.

अद्वैतने तोंडातला विडा खिडकीबाहेर थुंकला, चेहऱ्यावर एकदम भाबडा, खेडूत भाव आणला आणि नाशिकच्या ग्रामीण भाषेत म्हणाला, "सायबा, वाशीच्या मार्केटला चाललोय जी!

ताजी कोबी अन कांदे हायेत. साहेबांच्या घरासाठी देऊ का दोन-चार किलो एकदम ताजी कोबी?"

हवालदाराने संशयाने गाडीच्या आत डोकावून पाहिलं. निखिलने भीतीने डोळे गच्च मिटून घेतले होते आणि तो थरथरत होता.

"ह्याला काय झालंय रे? एवढा का थरथरतोय?" हवालदाराने निखिलकडे लाठी दाखवत विचारलं.

अद्वैतने लगेच कपाळावर हात मारला, "अहो काय सांगू सायबा, माझा मेव्हणा हाय तो. काल रात्रीपासून भुताने पछाडलंय त्याला! गावातल्या बाबांनी सांगितलं की याला मुंबईच्या हास्पिटलमध्ये घेऊन जा, म्हणून गाडीत भाजीसोबत यालाही टाकून आणलंय. रात्रीपासून नुसता 'पन्नास कोटी... पन्नास कोटी' असं बरळतोय बघा!"

हे ऐकताच हवालदार दोन पावलं मागे सरकला. "धत् तेरिकी! भुताटकी आहे होय? चल चल, निघ पुढे! टाईम खोटा करू नको, माझी ड्युटी संपायची वेळ झालीये," हवालदाराने घाबरून गाडी पुढे जाण्याचा इशारा केला.

अद्वैतने लगेच ॲक्सिलेटर दाबलं आणि जिप नाका पार करून मुंबईच्या सिमेंटच्या जंगलात शिरली. नाकाबंदी मागे

सुटताच निखिलने सुटकेचा एवढा मोठा श्वास सोडला की गाडीतली कांद्याची टरफलं हवेत उडाली.

"बघितलंस निखिल राजा?" सदाशिवराव पाठीमागून हसत घोंगडी बाजूला करत म्हणाले. "शहरातल्या माणसाला 'कोबी' आणि 'भूत' कळतं, पण समोर उभा असलेला 'माणूस' कळत नाही. तुमच्या त्या कॉर्पोरेट जगताला वाटतं की गुन्हेगार फक्त मर्सिडीझ आणि सूट घालून फिरतात. त्यांना काय माहित की खरा मास्टरमाईंड कांद्याच्या गाडीत बसून येतोय!"

गाडी आता वांद्रे-कुर्ला कॉम्प्लेक्सच्या (BKC) दिशेने वेगाने धावू लागली होती. सिमेंटच्या इमारतींचे मोठे उंचे मनोरे दिसू लागले होते. अद्वैतने आरशातून स्वतःचा चेहरा पाहिला. खादीची टोपी आणि मळलेला कुर्ता घातलेला हा अद्वैत आता पूर्वीसारखा राहिला नव्हता. तो शहरात परत आला होता, पण शहरातल्या 'मृगजळा'चा नाश करण्यासाठी!

साखळी आता पुढच्या वळणावर जाणार होती, जिथे 'ग्लोबल टेक'च्या त्या अभेद्य किल्ल्यात त्यांना वेशांतर करूनच प्रवेश करायचा होता.

प्रकरण ८ : चक्रव्यूहात प्रवेश

मंगळवारची ती सकाळ वांद्रे-कुर्ला कॉम्प्लेक्सच्या (BKC) कॉर्पोरेट जगतासाठी नेहमीसारखीच चकचकीत आणि धावपळीची होती. काचेच्या टोलेजंग इमारतींच्या समोर मर्सिडीज, बीएमडब्ल्यू आणि ऑडी गाड्यांची रांग लागली होती. पांढरे शुभ्र इस्त्रीचे शर्ट, गळ्यात आयडी कार्ड आणि हातात लॅपटॉपच्या बॅगा घेतलेले कॉर्पोरेट एक्झिक्युटिव्ह रोबोटसारखे वेगाने इमारतींच्या दिशेने चालत होते. कोणाच्याच चेहऱ्यावर समाधान नव्हते, फक्त एक अनाकलनीय धावपळ होती.

याच गर्दीत, 'ग्लोबल टेक इन्क'च्या पंचवीस मजली महाकाय काचेच्या इमारतीच्या मागच्या बाजूला असलेल्या लोडिंग-अनलोडिंग गेटपाशी एक जुनी, भाजीची महिंद्रा जिप येऊन थांबली. गाडीच्या इंजिनचा 'धडधड' आवाज त्या शांत, वातानुकूलित परिसरात विचित्र वाटत होता.

गाडीतून अद्वैत आणि निखिल खाली उतरले. अद्वैतच्या डोक्यावर मळलेली खादीची टोपी होती, अंगावर पांढरा कुर्ता आणि खांद्यावर भाजीचं रिकामं गोणपाट होतं. निखिलच्या डोक्याला मोठा पांढरा फेटा होता. दोघांनीही हातामध्ये भाजीची

मोठी, जड टोपली घेतली होती, ज्यामध्ये कोबी आणि कांद्याच्या खाली साकेतचा तो जुना लॅपटॉप आणि काही महत्त्वाच्या वायर्स लपवून ठेवल्या होत्या.

गाडीच्या मागच्या सीटवर बसलेले सदाशिवराव कुलकर्णी यांनी घोंगडीतून फक्त डोळे बाहेर काढले. त्यांनी अद्वैतच्या डोळ्यांत पाहिले आणि अतिशय संथ, खोल आवाजात वपुंच्या शैलीत शेवटचा सल्ला दिला:

"लक्षात ठेवा मुलांनो, भीती ही बाहेरच्या जगात नसते, ती आपल्या मनात असते. समोरचा सुरक्षा रक्षक तुमच्या अंगावरचा कुर्ता बघेल, तुमच्या डोळ्यातली भीती नाही. जर तुम्ही स्वतःला भाजीवाले मानलंत, तर हे जग तुम्हाला भाजीवालेच समजेल. पण जर तुमच्या डोळ्यात सिस्टीम हेडची चमक दिसली, तर या काचेच्या इमारतीचे डिजिटल लॉक तुमच्या आधीच उघडतील. जा... आणि या सिमेंटच्या जंगलाला सांगा की, मातीची माणसं जेव्हा हिशोब करायला येतात, तेव्हा संगणकाचे सर्व्हरही हँग होतात!"

अद्वैतने सरांच्या पायाला स्पर्श केला, मनात एक विलक्षण ऊर्जा संचारली. त्याने निखिलला डोळ्याने खूण केली आणि दोघेही इमारती कडे निघाले.

Loading डोकच्या मुख्य गेटवर चार धिप्पाड बाउन्सर आणि दोन बंदूकधारी सेक्युरिटी गार्ड उभे होते. प्रत्येकाची तपासणी कडक सुरू होती, कारण आज कंपनीची वार्षिक सर्वसाधारण सभा (AGM) होती. विक्रम मल्होत्रा यांनी स्वतः कडेकोट बंदोबस्त ठेवला होता.

"ए ओय! थांब तिथे! कुठे चाललाय भाजी घेऊन?" एका सुरक्षा रक्षकाने अद्वैतचा रस्ता अडवत विचारलं. त्याचा हात त्याच्या कमरेला असलेल्या काठीवर गेला.

निखिलचे पाय भीतीने लटपटू लागले. त्याच्या हातातली भाजीची टोपली थरथरत होती. जर टोपली खाली पडली असती, तर खालचा लॅपटॉप थेट पोलिसांच्या समोर आला असता.

अद्वैतने क्षणाचाही विलंब न करता तोंडातला विडा बाजूला थुंकला, चेहऱ्यावर पूर्णपणे गावठी, निर्धास्त भाव आणले आणि नाशिकच्या ग्रामीण लहेजात म्हणाला, "अहो साहेब, काय ते ओरडताय सकाळी सकाळी? वरच्या मजल्यावर जे 'मल्होत्रा साहेब' बसलेत ना, त्यांच्या खाजगी किचनसाठी खास सेंद्रिय (Organic) कोबी आणि नाशिकचा गावरान कांदा आणलाय. साहेबांच्या पीए (PA) चा फोन आला होता रात्री. लवकर वर पोहोचवा म्हणावी, नाहीतर दुपारी साहेबांच्या जेवणात कोबीची

भाजी होणार नाही आणि मग साहेब तुमची नोकरी कोबीसारखीच चिरून टाकतील!"

अद्वैतचा हा आत्मविश्वास आणि मल्होत्रा यांचे नाव ऐकून तो सुरक्षा रक्षक किंचित नरमला. त्याने अद्वैतच्या अंगावरील मळलेल्या कपड्यांकडे आणि हातातील टोपलीकडे पाहिले.

"बरं बरं, पण आत जाताना सामान स्कॅनरमधून काढावं लागेल," सुरक्षा रक्षक म्हणाला.

हा सगळ्यात मोठा धोक्याचा टप्पा होता. जर ती भाजीची टोपली एक्स-रे स्कॅनरमध्ये टाकली, तर आत असलेला लॅपटॉप आणि कोडिंगच्या वायर्स स्क्रीनवर स्पष्ट दिसल्या असत्या आणि खेळ तिथेच संपला असता.

निखिलने अद्वैतच्या कुर्तीचा कोपरा पाठीमागून घट्ट पकडला. त्याचे कपाळ घामाने डबडबले होते. 'आता आपण संपलो,' असे निखिलला वाटू लागले.

अद्वैतने मिश्कीलपणे हसून सुरक्षा रक्षकाकडे पाहिले आणि वपुंच्या स्टाईलने एका नव्या संवादाची धार काढली, "अहो सायबा! काय तुम्ही पण? कॉम्प्युटरच्या मशीनमध्ये आमची गावरान भाजी टाकणार? त्या मशीनच्या रेडिएशनमुळे भाजीचा विटॅमिन 'सी' आणि 'डी' मरून जाईल जी! मग मल्होत्रा साहेब

ती मेलेली भाजी खाणार का? साहेबांना डायबेटिस आणि बीपीचा त्रास हाय, त्यांना एकदम ताजी भाजी पाहिजे. तुम्ही असं करा, ही दोन किलो ताजी कोबी तुमच्या घरच्या पोरांसाठी ठेवा, आणि आम्हाला मुकाट्याने आत जाऊ द्या. गरिबाचं पोट भरलं की देवाचं घर उघडतं सायबा!"

अद्वैतने अत्यंत हुशारीने टोपलीतली दोन मोठी कोबी काढून त्या सुरक्षा रक्षकाच्या हातात ठेवली. कॉर्पोरेट जगतात वावरणारा अद्वैत आज रस्त्यावरच्या भाजीवाल्यापेक्षाही जास्त हुशार झाला होता. त्या सुरक्षा रक्षकाने आजूबाजूला पाहिले, कोबी आपल्या टेबलाखाली लपवली आणि म्हणाला, "ठीक आहे, ठीक आहे, लवकर जा. मागच्या लिफ्टने (Service Lift) २४ व्या मजल्यावर जा. तिथे किचन आहे."

"धन्यवाद सायबा! देव तुमचं भलं करो!" अद्वैत म्हणाला आणि त्याने निखिलला ढकलत आत घेतले.

दोघेही सर्व्हिस लिफ्टच्या आत शिरले. लिफ्टचे लोखंडी चॅनेल बंद होताच निखिल लिफ्टच्या भिंतीला टेकून खालीच बसला. "बाप रे बाप! अद्वैत, तू तर चक्क 'ऑस्कर' लेव्हलचं ॲक्टिंग केलंस रे! माझ्या छातीची धडधड अजूनही ताशी दोनशेच्या वेगाने चाललीये. आपण फायनान्स हेड आहोत की आंतरराष्ट्रीय चोर, हेच मला कळेनासं झालंय."

अद्वैतने हसून आपल्या डोक्यावरची खादीची टोपी नीट केली, "निखिल, वपु नेहमी म्हणायचे—माणसाने प्रसंगावधान राखलं की समोरचा कितीही मोठा सम्राट असला तरी तो तुमच्या शब्दांचा गुलाम होतो. आपण आता मुख्य किल्ल्यात आलोय, पण आता खरी कसरत सुरू होणार आहे."

लिफ्ट २४ व्या मजल्यावर थांबली. हा मजला कंपनीचा मुख्य सर्व्हर रूम आणि पॅन्ट्री (किचन) चा मजला होता. २४ व्या मजल्यावरून २५ व्या मजल्यावर थेट मुख्य 'बोर्ड रूम' होती, जिथे विक्रम मल्होत्रा यांची सभा सुरू होणार होती.

अद्वैत आणि निखिल लिफ्टमधून बाहेर आले. कॉरिडोर पूर्णपणे शांत होता. अद्वैतने आजूबाजूला पाहिले. सर्व्हर रूमच्या मुख्य दरवाजावर मोठा 'बायोमॅट्रिक' (Fingerprint) आणि डिजिटल लॉक होता. तिथे पोहोचण्यासाठी त्यांना कॉरिडॉरमधील सीसीटीव्ही कॅमेऱ्यांच्या नजरेतून वाचायचे होते.

"निखिल, भाजीची टोपली इथेच ठेव. साकेतचा लॅपटॉप बाहेर काढ," अद्वैतने अत्यंत वेगाने आदेश दिला.

निखिलने कोबी उपसून खालून तो जुना लॅपटॉप बाहेर काढला. अद्वैत कॉरिडॉरच्या कोपऱ्यात असलेल्या फायर हायड्रंटच्या (अग्निशामक यंत्रणेच्या) बॉक्सपाशी गेला. तिथं इमारतीची मुख्य नेटवर्क वायर जात होती. अद्वैतने आपल्या

खिशातून एक कटर काढला, ती मुख्य वायर कापली आणि साकेतच्या लॅपटॉपची लॅन (LAN) वायर त्या सिस्टीमशी जोडली.

"तन्वीने आणि सरांनी सांगितलेला कोड लक्षात आहे ना?" निखिलने लॅपटॉप सुरू करत विचारले.

"हो, M#7_K@L_V4P_9 च्या मदतीने आपण जो पासवर्ड शोधला होता, तोच इथं वापरायचा आहे," अद्वैत म्हणाला. त्याची बोटे लॅपटॉपच्या कीबोर्डवर वाऱ्याच्या वेगाने धावू लागली. त्याने साकेतने तयार केलेली 'बॅकडोअर स्क्रिप्ट' (Backdoor Script) रन केली.

लॅपटॉपच्या स्क्रीनवर कमांड प्रॉम्टच्या हिरव्या ओळी वेगाने वर सरकू लागल्या.

५... ४... ३... २... १... आणि अचानक इमारतीच्या २४ व्या मजल्यावरील सर्व सीसीटीव्ही कॅमेऱ्यांचे लाल दिवे बंद झाले. मुख्य सर्व्हर रूमच्या दरवाजाचा डिजिटल लॉक 'क्लिक' असा आवाज करत आपोआप उघडला!

"यस! सिस्टीम हॅक झाली. आपल्याकडे फक्त दहा मिनिटं आहेत निखिल. या दहा मिनिटांत आपल्याला इमारतीची संपूर्ण सुरक्षा व्यवस्था बंद ठेवायची आहे आणि हा डेटा थेट २५ व्या

मजल्यावरील मुख्य बोर्ड रूमच्या प्रोजेक्टर स्क्रीनशी जोडायचा आहे," अद्वैत घाम पुसत म्हणाला.

"पण २५ व्या मजल्यावर मल्होत्राचे खाजगी बाउन्सर आहेत. तिथं पोहोचणार कसं?" निखिलने विचारले.

अद्वैतच्या ओठांवर एक धारदार हसू आले, "तिथं आपण भाजीवाले बनून जाणार नाही, तिथं आपण 'ग्लोबल टेक'चे खरे मालक बनून जाणार आहोत. चल, वेळ सुरू झालीये!"

साखळी आता आपल्या सर्वोच्च बिंदूवर पोहोचली होती. चक्रव्यूहाचे पहिले तीन दरवाजे तुटले होते, पण आता वेशातून बाहेर पडून थेट सिंहाच्या जबड्यात हात घालण्याची वेळ आली होती.

प्रकरण ९ : मुखवटे गळून पडताना (महायुद्ध)

'ग्लोबल टेक इन्क'च्या पंचवीस मजल्यावरील मुख्य बोर्ड रूममध्ये कमालीची शांतता होती, पण ही शांतता कोणत्याही क्षणी फुटणाऱ्या एका मोठ्या वैचारिक आणि कायदेशीर ज्वालामुखीपूर्वीची होती.

खोलीच्या मध्यभागी एक अवाढव्य, महागड्या शिसवी लाकडाचे टेबल होते, ज्याच्या भोवती देश-विदेशातून आलेले आंतरराष्ट्रीय शेअर्स होल्डर्स, नामांकित कायदेतज्ज्ञ आणि वित्तीय संस्थांचे प्रतिनिधी अत्यंत गंभीर चेहऱ्याने बसले होते. टेबलच्या अगदी समोर, प्रोजेक्टरच्या महाकाय स्क्रीनखाली एका आलिशान चामड्याच्या फिरत्या खुर्चीवर विक्रम मल्होत्रा बसले होते. अंगावर मखमली काळा सूट, चेहऱ्यावर एक संथ, अहंकारी आणि विजयी हसू.

त्यांच्या बाजूला दोन धिप्पाड खाजगी बाउन्सर हात बांधून खंबीरपणे उभे होते. आजची वार्षिक सर्वसाधारण सभा (AGM) त्यांच्यासाठी अत्यंत महत्त्वाची होती, कारण आज ते कंपनीच्या पन्नास कोटींच्या नव्या निधीचा विनियोग स्वतःच्या परदेशी बँक

खात्यात अधिकृतपणे दाखवून अद्वैत आणि निखिलच्या नावावर कायमचा शिक्कामोर्तब करणार होते.

विक्रम मल्होत्रा उठून उभे राहिले. त्यांनी हातातील सोन्याचे पेन टेबलवर ठेवले आणि माईक जवळ घेत अत्यंत सफाईदारपणे बोलायला सुरुवात केली:

"लेडीज अँड जेंटलमेन... मला अत्यंत दुःख होतंय की आज आपल्या कंपनीच्या दोन वरिष्ठ अधिकाऱ्यांनी—अद्वैत वाघमारे आणि निखिल मेहता यांनी—आपला विश्वासघात केला. त्यांनी कंपनीचे पन्नास कोटी रुपये चोरून फरार होण्याचा प्रयत्न केला. पण काळजी करू नका, आमची सुरक्षा यंत्रणा आणि मुंबई पोलीस त्यांच्या अगदी जवळ पोहोचले आहेत. आज आपण या सभेमध्ये नवीन मॅनेजमेंटची घोषणा..."

मल्होत्रा यांचे वाक्य पूर्ण होणार, तितक्यात बोर्ड रूमचे अवाढव्य लाकडी दरवाजे 'धडाम' असा मोठा आवाज करत दोन्ही बाजूंनी उघडले गेले!

सभेत बसलेले सर्व लोक दचकून पाठीमागे वळले. विक्रम मल्होत्रा यांचे शब्द त्यांच्या तोंडातच गोठले.

दरवाज्यात दोन माणसे उभी होती. पण आता त्यांच्या अंगावर मळलेला कुर्ता-पायजमा किंवा डोक्यावर खादीची टोपी नव्हती.

अद्वैतने त्याचा तोच महागडा इटालियन सूट परिधान केला होता, केस नीट विंचरलेले होते आणि डोळ्यांत एक विलक्षण, अंगारासारखी चमक होती. त्याच्या शेजारी निखिल मेहता खंबीरपणे उभा होता, ज्याच्या हातात साकेतचा तो जुना लॅपटॉप एका वायरने थेट भिंतीच्या मुख्य नेटवर्क पोर्टशी जोडलेला होता.

"अद्वैत? निखिल? तुमची इतकी हिंमत की तुम्ही थेट माझ्या समोर येताय?" विक्रम मल्होत्राचा आवाज रागाने कापू लागला. त्यांनी लगेच बाउन्सर्सना खूण केली, "सुरक्षा रक्षक! काय करताय तुम्ही? या चोरांना पकडा आणि पोलिसांच्या स्वाधीन करा!"

बाउन्सर अद्वैतच्या दिशेने धावले, पण अद्वैतने शांतपणे आपला डावा हात उंचावला आणि अत्यंत टोकदार, वपु-शैलीत संवाद सुरू केला:

"मल्होत्रा सर, पावलं तिथेच थांबवा! कारण तुमचे हे बाउन्सर माझ्या शरीराला पकडू शकतील, पण पुढच्या एका सेकंदात या लॅपटॉपवरून जो डेटा इंटरनेटवर आणि थेट मुंबई पोलीस कमिशनरच्या अधिकृत मेल आयडीवर जाणार आहे, त्याला तुमचे हे बाउन्सर काय, तुमचा देवही रोखू शकणार नाही!"

अद्वैतच्या या खंबीर आवाजाने बाउन्सर जागच्या जागी थिजले. बोर्ड रूममध्ये बसलेले शेअर्स होल्डर्स एकमेकांकडे पाहत कुजबुजू लागले.

"काय बकवास आहे हा! अद्वैत, तू स्वतः एक फरार गुन्हेगार आहेस," मल्होत्राने आपला थरथरणारा आवाज सावरत म्हटलं. "तू कंपनीचा निधी चोरून पळाला आहेस, याचा पुरावा माझ्याकडे आहे."

"पुराव्याची भाषा तुम्ही करू नका सर, कारण पुरावा कोणाला म्हणतात, हे आता संपूर्ण जग पाहणार आहे," अद्वैत म्हणाला. त्याने निखिलकडे पाहिले आणि डोक्याने खूण केली, "निखिल, रन द स्क्रिप्ट!"

निखिलने लॅपटॉपवर 'Enter' बटण दाबले.

लगेचच बोर्ड रूममधील दिव्यांचा प्रकाश मंद झाला आणि विक्रम मल्होत्रा यांच्या पाठीमागे असलेल्या महाकाय स्क्रीनवर अचानक काही फाईल्स ओपन झाल्या. स्क्रीनवर सर्वात वर मोठ्या अक्षरात लिहून आले—'PROJECT साकेत: द रिअल बॅलन्स शीट'.

स्क्रीनवर एकापाठोपाठ एक विक्रम मल्होत्रा यांच्या खाजगी बँक खात्यांचे स्टेटमेंट्स, त्यांनी बनावट (शेल) कंपन्यांच्या नावाने परदेशात वळवलेले पन्नास कोटी रुपये, आणि सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे—निखिलच्या कॉम्प्युटरवरून ज्या रात्री पैसे ट्रान्सफर झाले, त्या रात्रीचा आयपी ॲड्रेस थेट विक्रम मल्होत्रा यांच्या केबिनमधील खाजगी संगणकाचा दाखवत होता!

"माय गॉड! हा तर सरळ सरळ घोटाळा आहे! मल्होत्रा यांनीच पैसे चोरले आहेत!" बोर्ड रूममधील एका मोठ्या आंतरराष्ट्रीय इन्व्हेस्टरने उभे राहून संताप व्यक्त केला.

विक्रम मल्होत्राचा चेहरा भीतीने पांढराफटफट झाला होता. त्याच्या कपाळावर घामाच्या धारा वाहू लागल्या. "हे... हे सगळं खोटं आहे! हा डेटा मॉर्फ केलाय (बदलेला) आहे. अद्वैत, तू आयटी हेड आहेस, तू हा खोटा पुरावा तयार केलास!" मल्होत्रा ओरडला.

"मल्होत्रा सर, मी हा डेटा तयार नाही केला," अद्वैत संथपणे चालत टेबलच्या जवळ आला. त्याने आपल्या खिशातून साकेतची ती काळी डायरी काढली आणि टेबलवर ठेवली. "हा डेटा वीस वर्षांपूर्वी तुम्ही ज्याचा खून केलात, त्या साकेत कुलकर्णीने गोळा केला होता! साकेतने स्वतःचा जीव दिला, पण सत्याची साखळी तुटू दिली नाही. आज त्याचा हा शेवटचा कोड तुमच्या या पापांचा घडा फोडतोय."

"साकेत...?" विक्रम मल्होत्राचे पाय लटपटले. त्याला वीस वर्षांपूर्वीचा तो अपघात डोळ्यांसमोर दिसू लागला. त्याचे साम्राज्य पत्त्यांच्या बंगल्यासारखे कोसळताना दिसत होते.

तितक्यात, बोर्ड रूमचे दरवाजे पुन्हा एकदा उघडले. पण यावेळी आत येणारी व्यक्ती पाहून खोलीतील प्रत्येकाने आदराने माना खाली झुकवल्या.

अंगावर पांढराशुभ्र नेहरू शर्ट, धोतर, डोक्यावर गांधी टोपी आणि हातात लाकडी काठी घेतलेले सदाशिवराव कुलकर्णी आत आले. त्यांच्या पाठीमागे मुंबई पोलिसांचे दोन वरिष्ठ आयपीएस (IPS) अधिकारी आणि आर्थिक गुन्हे शाखेचे पथक होते.

सदाशिवरावांना पाहताच विक्रम मल्होत्राच्या हातातले सोन्याचे पेन खाली पडले. "सर... कुलकर्णी सर... तुम्ही?"

सदाशिवराव कुलकर्णी शांतपणे चालत टेबलच्या टोकापाशी आले. त्यांनी आपली लाकडी काठी जमिनीवर ठोकली, चष्म्याच्या वरून मल्होत्राकडे पाहिले आणि वपुंच्या त्या अजरामर, सखोल तत्त्वज्ञानाने संपूर्ण सभेला अंतर्मुख केले:

"विक्रम... तुला वाटलं होतं की तू 'वरचिलिया रंगाला' भुलून हे जे साम्राज्य उभं केलंस, ते कायम टिकेल? अरे, संत तुकाराम महाराजांनी शतकांपूर्वी लिहून ठेवलं होतं—'शेवटीचा संगा कोणी नाही'! माणसाने कितीही पैसा कमवला, कितीही मोठे किल्ले बांधले, तरी शेवटी मृत्यूच्या वेळी आणि सत्याच्या न्यायालयात माणूस एकाकीच असतो. तू साकेतचा जीव घेतलास, कारण तुला वाटलं की तू पुरावा नष्ट केलास. पण राजा, निसर्गाचे हिशोब

कधीच चुकत नाहीत. तू ज्या अद्वैतला चोर ठरवायला निघाला होतास, त्याच अद्वैतच्या रूपाने निसर्गाने आज साकेतला पुन्हा उभं केलंय!"

पोलिस अधिकाऱ्यांनी पुढे येत विक्रम मल्होत्राच्या दोन्ही हातांत लोखंडी बेड्या ठोकल्या. जे बाउन्सर मगाशी मल्होत्राच्या इशाऱ्यावर नाचत होते, त्यांनी स्वतःच माना खाली घातल्या. मल्होत्राला जेव्हा पोलीस ओढत बाहेर घेऊन जात होते, तेव्हा तो एका म्हातऱ्या गुन्हेगारासारखा हताश आणि रडवेला दिसत होता. त्याचा तो महागडा सूट आणि अहंकार आता धुळीस मिळाला होता.

बोर्ड रूममधील सर्व शेअर्स होल्डर्स उभे राहिले आणि त्यांनी सदाशिवराव कुलकर्णी, अद्वैत आणि निखिल यांच्या धाडसासाठी जोरात टाळ्या वाजवायला सुरुवात केली.

अद्वैतने खिडकीबाहेर पाहिले. मुंबईच्या सिमेंटच्या जंगलावर दुपारचे ऊन चकाकत होते. पण आज अद्वैतच्या मनातील ते 'मृगजळ' कायमचे नाहीसे झाले होते. त्याला कळले होते की, खऱ्या सुखाचा ताळेबंद पैशांच्या अंकात नसतो, तर तो नात्यांच्या आणि सत्याच्या पांढऱ्या रंगात असतो.

साखळी आता आपल्या अंतिम टप्प्याकडे पोहोचली होती, जिथे 'ताळेबंद सुखाचा' मांडायचा बाकी होता.

प्रकरण १० : ताळेबंद सुखाचा (महा-अंतिम भाग)

त्या महायुद्धानंतर दोन महिने कसे उडून गेले, हे कोणालाच कळले नाही. मुंबईच्या कोर्ट-कचेऱ्या, आर्थिक गुन्हे शाखेचे हेलपाटे, प्रसारमाध्यमांचा गदारोळ आणि विक्रम मल्होत्राला मिळालेली दीर्घ मुदतीची कोठडी—या सगळ्या गदारोळातून 'ग्लोबल टेक'चे नाव शेवटी निर्दोष म्हणून बाहेर आले. कंपनीच्या संचालक मंडळाने अद्वैतला सन्मानाने 'नवा मॅनेजिंग डायरेक्टर आणि सीईओ' (CEO) म्हणून पदभार स्वीकारण्याची विनंती केली होती, तर निखिलला संपूर्ण फायनान्स विभागाचा सर्वेसर्वा बनवले होते. कोटींची पॅकेजेस, मुंबईच्या उच्चभ्रू वस्तीतले अलिशान फ्लॅट्स आणि जगातील सगळी सुखं आता अद्वैतच्या पायाशी लोटांगण घालत होती.

पण आज, दोन महिन्यांनंतरची ती संध्याकाळ मुंबईच्या कोणत्या पंचतारांकित हॉटेलमध्ये नव्हती, तर ती पुन्हा एकदा त्याच नाशिकच्या डोंगरदऱ्यांमध्ये वसलेल्या 'आनंदाच्या गावा'त रेंगाळत होती.

तिन्हीसांजेची वेळ झाली होती. पश्चिमेकडच्या डोंगराच्या आडोशाला सूर्य हळूहळू मावळत होता आणि आकाशात केशर,

पिवळ्या आणि गुलाबी रंगांची विलोभनीय उधळण झाली होती. पक्षांचे थवे आपल्या घरट्यांकडे किलकिलाट करत परतत होते. गोठ्यातल्या गाईंच्या गळ्यातील घंटानाद आणि तुळशीपाशी लावलेल्या समईचा शांत प्रकाश संपूर्ण वातावरणात एक अध्यात्मिक शांतता पसरवत होता.

आश्रमाच्या अंगणातल्या त्याच लाकडी खाटेवर सदाशिवराव कुलकर्णी पद्मासन घालून बसले होते. त्यांच्या हातातील लाकडी काठी बाजूला ठेवली होती आणि चेहऱ्यावर एक दीर्घ युद्धा जिंकल्यासारखं, अत्यंत तृप्त आणि शांत हसू होतं.

तितक्यात गेटमधून एक साधी काळी गाडी आत आली. गाडीतून अद्वैत आणि निखिल खाली उतरले. पण आज अद्वैतच्या अंगावर तो इटालियन सूट नव्हता की मनगटावर रोलेक्सचे घड्याळ नव्हते. त्याने एक साधा, पांढरा सुती कुर्ता आणि पायजमा घातला होता. त्याच्या एका हातात साकेतची ती काळी डायरी होती, तर दुसऱ्या हातात मुंबईच्या प्रसिद्ध दुकानातील पेढ्यांचा बॉक्स.

"या... या मुंबईच्या पाखरांनो! आज वाट चुकून पुन्हा या मातीच्या घरात कसं काय येणं केलं?" सदाशिवरावांनी चष्म्याच्या वरून पाहत, वपुंच्या त्याच चिरपरिचित मिश्कील शैलीत स्वागत केलं.

अद्वैतने पुढे होऊन सरांच्या पायावर डोके ठेवले. सरांनी त्याच्या पाठीवर मायेने हात फिरवला. निखिलनेही हसत सरांना नमस्कार केला.

"सर, वाट चुकलो नाही, उलट आयुष्याची खरी वाट सापडली म्हणून आज इथे आलोय," अद्वैत खाटेच्या कडेला बसत म्हणाला. त्याने ती काळी डायरी सरांच्या हातात सुपूर्द केली. "सर, साकेतचा तो अर्धवट राहिलेला लढा आज कायदेशीररीत्या पूर्ण झाला. कोर्टाने मल्होत्राच्या सर्व बेकायदेशीर संपत्तीवर टाच आणलीये आणि साकेतला मरणोत्तर न्याय मिळालाय."

सरांनी त्या डायरीवरून अत्यंत हळुवारपणे हात फिरवला. त्यांच्या डोळ्यांत साकेतच्या आठवणींचे दोन थेंब जमा झाले, पण त्यांनी ते थेंब पापण्यांच्या आतच शोषून घेतले. ते वपुंच्या शैलीत खोल आवाजात म्हणाले:

"न्याय मिळाला राजा! पण साकेत कधी पुराव्यांच्या फाईलीत नव्हताच, तो तर माझ्या या 'आनंदाच्या गावा'तल्या प्रत्येक पानात जिवंत होता. हिशोब कोर्टाचे पूर्ण झाले, पण तुमच्या मनातल्या ताळेबंदाचं काय अद्वैतराव? ऐकलंय, कंपनीने तुला खूप मोठं पद आणि करोडोंचा पगार देऊ केलाय."

अद्वैतने हसून मान खाली घातली. तितक्यात कौलारू घराच्या पडवीतून तन्वी बाहेर आली. तिच्या हातात मातीच्या कुल्हडमध्ये

गरम, वाफाळलेला गुळाचा चहा होता. दोन महिन्यांनंतर अद्वैत कडे पाहताना तिच्या डोळ्यांत आज भीती नव्हती, तर एक अथांग आदर आणि कौतुक होतं.

"चहा घ्या अद्वैतजी," तन्वीने चहाचा कप त्याच्यासमोर धरला. "मुंबईत आता या गुळाच्या चहाची चव आठवणार नाही ना तुम्हाला?"

अद्वैतने चहाचा कप हातात घेतला, त्याचा सुवास छातीत भरून घेतला आणि तन्वीच्या डोळ्यांत पाहत म्हणाला, "तन्वी, मुंबईच्या फाईव्ह स्टार कॅफेमधला महागडा चहा मला आता कधीच सुखावणारा वाटणार नाही. कारण मी तो मुंबईचा 'एमडी' (MD) पदाचा राजीनामा देऊन आलोय!"

"काय?!" निखिलने तोंडात घेतलेला चहाचा घोट तसाच रोखला. "अद्वैत, तू वेडा झालास का? एवढं मोठं पद, एवढा मान-सन्मान... तू लाथ मारून आलास?"

सदाशिवराव कुलकर्णी मात्र दचकले नाहीत. ते उलट मोठ्याने खळखळून हसले. त्यांच्या हसण्याचा आवाज त्या डोंगराच्या खोऱ्यात प्रतिध्वनित झाला.

"निखिल राजा, तू अजूनही सुखाचा गुणाकार पैशातच करतोयस," सर हसले आणि त्यांनी अद्वैतच्या खांद्यावर हात

ठेवला. "अद्वैत, मला ठाऊक होतं... ज्या माणसाला एकदा 'वरचिलिया रंगा'मागचं मृगजळ कळतं ना, तो माणूस पुन्हा त्या रंगाच्या जाळ्यात अडकूच शकत नाही. मग आता पुढे काय करायचं ठरवलंय?"

अद्वैत खाटेवरून उठला. त्याने आश्रमात खेळणाऱ्या लहान मुलांकडे आणि त्या हिरव्यागार शेतीकडे पाहिले. "सर, मी आणि निखिलने मिळून एक निर्णय घेतलाय. आम्ही 'ग्लोबल टेक'च्या नफ्यातला एक मोठा हिस्सा या 'आनंदाच्या गावा'साठी आणि ग्रामीण भागातील मुलांच्या डिजिटल शिक्षणासाठी ट्रस्ट म्हणून सुरू करत आहोत. आणि हो सर... मला आता शहरातल्या काचेच्या केबिनमध्ये बसून कोड लिहायचे नाहीत, तर या मातीत राहून माणसांची तुटलेली मनं जोडायची आहेत. मी तुमच्यासोबत इथेच राहणार आहे... साकेतचं उरलेलं स्वप्न पूर्ण करायला!"

तन्वीच्या डोळ्यांतून आनंदाश्रू घळघळा वाहू लागले. तिने वळून तुळशीच्या देव्हाऱ्याकडे पाहिले, जणू साकेत तिथेच उभा राहून अद्वैतच्या रूपाने हसत होता.

रात्र आता हळूहळू गडद होत होती. आकाशात चांदण्यांची लख्ख चादर पसरली होती. मोबाईल फोन बंद असल्यामुळे कोणत्याही मेल्सचा किंवा मेसेजचा आवाज येत नव्हता, पण त्या शांततेत एक विलक्षण संगीत होतं.

सदाशिवरावांनी आपली लाकडी काठी सरळ केली, चहाचा शेवटचा घोट घेतला आणि कादंबरीचा अंतिम पडदा पाडताना वपु काळेंच्या आणि संत तुकारामांच्या तत्त्वज्ञानाचा अर्क सांगणारा शेवटचा संवाद मनावर कोरला:

"अद्वैत... निखिल... माणसाच्या आयुष्याची खरी कमाई ही बँकांच्या लॉकर्समध्ये नसते, ती समोरच्या माणसाच्या डोळ्यातल्या समाधानात असते. पैशांचा ताळेबंद नेहमी 'शून्यावर' संपतो, पण सुखाचा ताळेबंद हा 'आनंदाने' सुरू होतो. तुकारामांनी म्हटलं होतं ना—'शेवटीचा संगा कोणी नाही'... पण जेव्हा तुम्ही स्वतःचा मुखवटा काढून या निसर्गाच्या आणि सत्याच्या रंगात मिसळता, तेव्हा संपूर्ण ब्रह्मांड तुमचं सखा बनतं. तुमची ही 'मृगजळ' नावाची वारी आज संपली, आणि खऱ्या जगण्याची पंढरी आज सुरू झाली!"

अद्वैत आणि निखिलने सरांच्या शब्दांना मनात साठवून घेतले. तिन्हीसांजेच्या त्या मंद प्रकाशात, 'आनंदाचे गाव' या नावाच्या पाटीखाली, तीन वेगवेगळ्या पिढ्यांची माणसे एकत्र बसून चहाचा आस्वाद घेत होती. बाहेर अंधार वाढला होता, पण त्यांच्या आतल्या आत्म्याचा पांढरा, निष्पाप प्रकाश संपूर्ण विश्वाला उजळून टाकत होता.

[कादंबरी: 'मृगजळ' समाप्त]

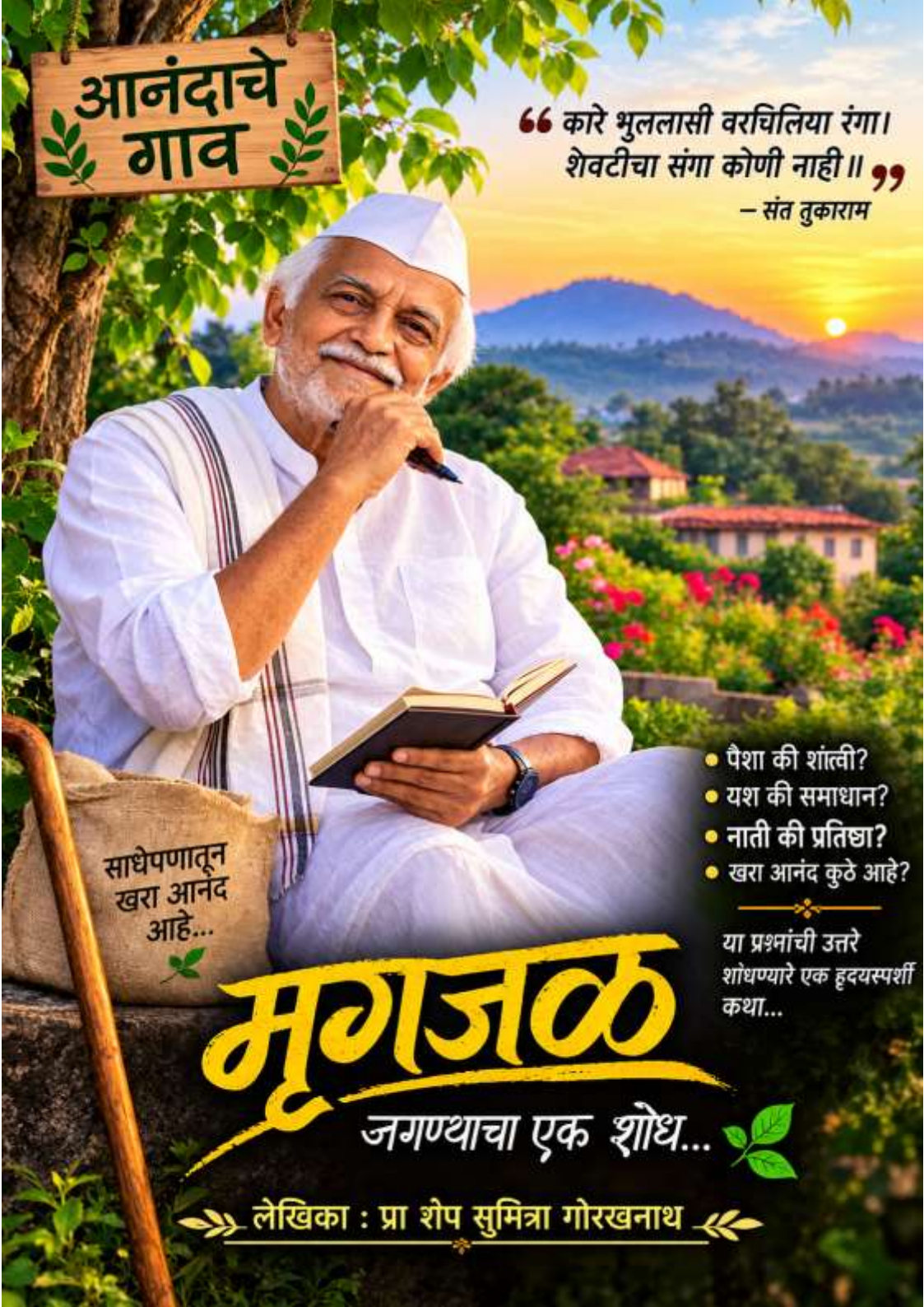
आनंदाचे गाव
“कारे भुललासी वरचिलिया रंगा।
शेवटीचा संगा कोणी नाही॥”
– संत तुकाराम
साधेपणातून खरा आनंद आहे...
• पैशा की शांत्वी?
• यश की समाधान?
• नाती की प्रतिष्ठा?
• खरा आनंद कुठे आहे?
या प्रश्नांची उत्तरे शोधण्यारे एक हृदयस्पर्शी कथा...
मृगजळ
जगण्याचा एक शोध...
लेखिका : प्रा शेप सुमित्रा गोरखनाथ